

ROL

ČASOPIS PRE ZÁBAVU A POUČENIE.

Zodpovedný redaktor a vydavateľ:

MIKULÁŠ ŠT. FERIEŇČÍK.

Roč. X.

Turč. Sv. Martin, 30. novembra 1879.

Číslo 11.

Sestra koketa.

Obrazy zo života.

(Dokončenie.)

Keď Eleonora po trapnom rozhovore s Izidorom vrátila sa nazpät k otcovi, jej pokojný krok nezobudil ho z príjemného sna, v ktorom na lenoške pohrúžený bol. Slnko ohrievalo jeho dlhou nemocou soslablé telo a cez otvorený oblok dochodiaci vonkajší vzduch mal veľmi blahodinný vliv na unylé čuy jeho.

Eleonora sadla si proti nemu, dávajúc dobrý pozor na jeho dýchanie, ktoré ale veľmi pravidelné a pokojné bolo, tak že celý ten sen prezradzoval zdarné zotavovanie sa nemocného. Ponevác ale slnko zapadalo za vysoké hory, vstala, chcējúc zatvorit oblok, aby večerny chlad nebol mu škodným. Jej až prílišná pozornosť, aby otca nezobudila, bola avšak márna, lebo sotvy zatvorené sklá obloka prekázaly vchod čerstvého povetria, pán Gedeon dobre pocítil tú premenu a zobudil sa.

„Ach, ty si už tu, Eleonorka? A ja som nepozoroval ani najmenej, kedy si sa vrátila.“

„Prišla Irénka, tak som sa ponáhlala, aby si dlho samotný nebol. Keď som Ťa ale našla sladko spiaceho, nechcela som Ťa nepokojit.“

„Veru sladko, sladko som spal. Sladký sen sprevádzal, a ten týkal sa teba, duša moja!“

„Mňa? a v akom ohlade?“

„Budem Ťi ho vyprávaf. Videl som Ťa krásne vystrojenú v bielych atlasových šatách, pretkávaných zlatom, a na blave brilliantová

koruna jasala sa Ťi, po boku Izidora klačala si pred svätým oltárom a knaz požehnával v mene Božom váš manželský sväzok! Ach! aký šťastný som bol, vidiac teba, anjel môj dobrý, šťastnú!“

„Ach!“ hlboko vzdychla Eleonora, a z jej očú vyrútily sa prúdy horkých slz.

„Ty plačeš? ty vzdycháš? čo to má znamenať? a Bože, ani som tým sladkým snom uveličený nepozoroval premenu tvojej tváre. Čo sa Ťi stalo, Eleonorka moja? tvár tvoja prezradzuje veľikú bolast? čo Ťi je? mala si nejaký nepríjemný výstup s Izidorom? ale veď je to nemožné.“

Soberúć a nappnúć všetky sily, Eleonora premohla slabosť svoju. Slzy prestaly tieť, a na jej jahodových perách zjavil sa, ale vzdor všetkého namáhania, predsa len žial a bôl prezradzujúć úsmech.

„S Izidorom som ja, otec môj drahý, už na čistom.“

„No veď tak, lebo by ma veľmi bolelo, keby som sa i v ňom bol sklamal.“

„On je dobrý, šlachetný muž, a zaslúži veru byť šťastným!“

„A aj bude, veď ty si najdokonalejšie šťastie tohto sveta.“

Hlboké, žalostné vzdychnutie bolo odvetou Eleonory na chvalospev otcov.

„Ale ty jakosi nápadne mnoho vzdycháš? čože to má znamenať? — Ha! čo vidím? na

tvojom prste chybuje prsteň Izidorov. Kam sa ten del? Eleonora, hovor otvorene, lebo ma usmrtíš, povedz pravdu, všetko, všetko chcem zvedieť. Čo sa stalo, čo ti je?“ a tvár jeho neprestajným trhaním prezradzovala vnútorný boj, lomcujúci jeho vetčými silami.

Eleonora so všetkou možnou šetrnosťou rozprávala, čo otec žiadal. Na seba svalovala všetku vinu, a ona dobrovoľne vrátila Izidorovi prsteň a s ním i jeho slub, lebo vidí, žeby s ňou nedočiahnul to šťastie, ktoré zasluhuje.

„A Izidor?“ opytuje sa s chvatom otec.

„Izidor nechce o tom ani počuť, prsteň neprijal, môj mi nevrátil.“

„Nuž a?“

„Ja rozhodne som mu osvedčila, že nebudem jeho ženou!“

„A prečo?“

„Lebo nechcem byť prekážkou jeho šťastia!“

„Akého šťastia, akého šťastia bez teba?“ opytuje sa až k pretrhnutiu siahajúcou napnutosťou otec.

„On miluje inú!“ vetí vo veľkých bóloch Eleonora.

„Izidor?“ zkríknul otec, „Izidor miluje inú? a koho?“

„Sestru Irénku!“ pološeptom odvráva Eleonora.

„Irénu?“ nanovo zkríknul otec a lapiac sa oboma rukami za hlavu, dodal: „O Bože! hlava! hlava mo—“ nedoriekol, hlava odvisla.

Pohľadom na to predesená Eleonora chytiac hlavu otcovu kričí:

„Otče! otče! neopúšťaj ma tu samotnú! smiluj sa a vezmi ma sebou!“

To bol ten výkrik, ktorý zplašil Irénu s Izidorom.

Prijdúc do chyže otcovej, našli Gedeona Ústupského na lenoške pololežať, hlava odvisla cez operadlo; pri nohách jeho kľačala Eleonora, jej hlava spočívala na jeho lone.

Bežali rychlonohí poslovia pre lekársku pomoc. Ale tá prišla pozde. Lekári vyslovili nálež svoj stvrdiac, že porážka mozgov a srdca zakončila beh dvoch ľudských životov.

* * *

Velkolepý to bol pohrab, keď pána Gedeona Ústupského a jeho dcéru Eleonoru

pochovávali do dedičnej hrobky. Známí a priatelia, z blízka a ďaleka, ponáhlali sa odprevadiť k večnému odpočinku mrtvoly tak prekvapujúcim spôsobom vyhaslých životov.

Po odbavení cirkevných obradov vracaly sa panstvá do kaštiela, aby tam najviac skormútenej a dotknutej dcére i sestre vyslovily svoju hlbokú sústrasť, a jestli možno, prispely ku poteche niekoľko srdečnými slovami.

Ale veľké bolo jich prekvapenie, že Iréna, ktorá síce počas odprevádzania mrtvol hojne prelievala slzy žalosti, teraz už akoby smútkom ani nedožitá zjavila sa jim. Akoby sa nič nebolo prihodilo, veľmi znamenite hrala zástoj domovej panej.

Táto chladnosť veľmi zlý dojem urobila na všetkých, preto ponáhlali sa čím skôr opustiť dom, ktorý navštívený veľkým nešťastím, predsa v svojich obyvateľoch neznal vzkriesiť ani len cit žiaľu.

Iréna je samotná, ach! ako jej odľahlo, keď ostatná zdľhavá nudná návšteva odchodom hostí zakončená bola. Hneď pospiechala k zrkadlu, aby vlasom svojim dala s oblekom a tvárou súhlasiacu sriadenosť.

„Ako mi dobre sluší tento čierny oblek! dozajista páčiť sa budem i Izidorovi. Oči sú síce trochu obtočené červenou obrubou, následky plaču, nuž ale akože neplakať, keď toľký svet dával sa na mňa. Lúto mi bolo, to sa tajiť nedá, i ota i Lorky, nuž ale konečne, čo by si oči vyplakala, vzkriesiť by jich nemohla. Umreť musíme všetci, jedni skôr, druhí pozdejšie. Veru nemyslela som, že si Lorka tak k srdcu pripustí tú nevernosť Izidorovu! Chudiatko! má už pokoj, a nemusí sa na tomto svete sužovať. — Ale, celý svet mi už bol vysloviť svoju sústrasť a ma tešiť, len ten, po ktorom túži srdce, ten došiel nezjavil sa!“

Iréna uderí na zvonec, ktorý vydal zvučný hlas.

„Či pán veľkomožný Záplavský sú v kaštieli?“

„Po pohrabe ešte neboli tu!“

„Akonáhle prídu, uved jich do salónu a mne oznám!“

Sluha ukloniac sa, mlčky odišiel.

Veliký nepokoj zachvátil Irénu; chodila po svetlici stým krokom; a keď trochu utišenia pocítila, zastala pred zrkadlom a ustrojovala svoje zlaté vlasy. Ach! veru nedbala by bola zapäť do nich nejakú zlatú okrasu, alebo aspoň nejaký kvet, ktorý ju tak znamenite zdobil; a keď ani to nie, tak aspoň zelené listie. Ale keď to mrav v hlbokom smútku nepovoľoval. A mrav je veľký* pán, ktorého rozkazom, zvlášte vo vyšších kruhoch, podrobujú sa i také svehlavé a svevolné dievky, akou veľmi často bývala i slečna Iréna.

A ten Izidor len nechodil. Už súmrak zalahnul na vrchy a pološero obtáčalo celé okolie, a on dosiaľ nezjavil sa. Zväčšoval sa nepokoj Irénin. I opäť utiekala sa k hlasno-zvučnému zvončeku.

Sluha zjavil sa.

„Neprišli ešte pán veľkomožný?“ opytuje sa, nepokoj svoj na darmo ukryt namáhajúca sa Iréna.

„Nie!“ odvetil sluha, a dodajúc si ducha osmelil sa, k upokojeniu slečny proti v dome panujúcemu obyčaja, dodať: „Práve teraz prišiel domov Štefan a ten hovorí, že rovno ide z hrobitova a pána veľkomožného že tam nechal ležiaceho —“

„Čo? sníváš? Ako sa opovážiš niečo podobného —“ Iréna nevedela, čo hovoriť.

„Prosím ponížene, Štefan to tvrdí. I ja som tomu nechcel veriť, ale —“

„No dobre,“ skočila mu do reči Iréna, „môžeš odísť!“

Po odchode sluhovom zväčšený bol nepokoj slečny.

„Čo to má znamenať? Pozbyl Izidor smysly? na hrobe ležať, celý svet sa z toho smiať bude, aká romantická prehnatosť; či sa to svedčí na vzdeleného, v dobrej spoločnosti pohybovať sa zvyklého pána? — Ach! konečne, Boh zná, kto to tam leží, a Štefan nedovidiac dobre, nazdal sa že je to Izidor. I tak už hodne mrká. — Tak to bude! — Nuž ale keď je to nie on, kde že je? šiel domov, bez ohlásenia sa tu? nuž veď i jeho povinnosťou je, vysloviť mi sústrasť. Či na to darmo čakám? — Nie, neverím, že by to už bol videl svet, takýto poklesk proti dobrému tónu. — Naozaj, nadchodí ma vôľa ísť

presvedčiť sa, že sa Štefan mýlil. Sluhu nemiem poslať, to by bolo akoby ho vysielala na zvedy, a ešte by mohol narobiť daromných rečí. Ach Bože! sú tí mužskí divní. Teraz, keď už nemá ani najmenej príčiny obzerat sa na svoj slub; teraz, keď je šťastnou náhodou oslobodený od všetkých záväzkov, začína také komédie. Smiešno! ale i hrozné! Veru by som mala veľkú vôľu aspoň do týždňa apprehendovať a dať mu dobre pocítiť neslušnosť jeho chovania!“

Nevrlosť zasadla na peknú tvár slečinky a na čelci zjavy sa povážlivé mračná. Ale všetko márne, to neprivolalo Izidora. Konečne znujúc dlhé čakanie, zahodila plášť, hlavu pokrýla kapucou a nepozorovane vyšla z kaštiela, obráťac kroky svoje cez park smerom k hrobitovu. Už bolo dosť temno. Oblohu pokrývaly mrákavy, a ani slnko mesiaca neprerazilo cez ne, ba ani len zlaté hviezdičky na obzore.

Zastane pri vrátnach hrobitova. Aký divný pocit zaujal ju. Aká tu desná tichosť, až sa jej zaseknul dych v prsách, ale — tu stáť nemožno. Kráča tedy ďalej. Tie mnohé kríže, tak jej prichodia, akoby ruky rozpínaly proti nej, a keď náhodou dlhý jej šat zavadil na rameno kríža, už videla v obrazotvornosti svojej, že ju ktosi drží a uchvátiť chce. Zasmelo niečo ponad jej hlavu, až sa ztriasla na celom tele, len len že neklesla. Bola to na lov vyšlá sova, ale obrazotvornosť rozčulená videla v tom najmieň na omele letiacu strygu. Dodávala si ducha smelosti neprestajne opätujúc, že mátoch a strašidiel niet. Konečne došla k rodinnej hrobke. A pri nej v skutku ktosi ležal.

„Izidor!“ strachom a predesením zbládlé a trasúce sa ústa hovoria pološeptom. Ale nik neozýva sa.

„Izidor!“ opätujú vyschlé pery, „pre všetko na svete prosím ňa, ozvi sa. Čo zamýšľaš? čo robíš? O Bože! aké strachy a hrúzy podstúpila som pre teba!“

Žiaden pohyb neprezradzoval, žeby to, čo tam pri hrobke ležalo, bol životom vládnucci človek. Strach Irény riastol.

„Je to prelud obrazotvornosti?“ myslí Iréna, a ja Boh zná v čom vidím Izidora?

Ale ako nabyť jistoty? dotknúť sa ho? A mráz prebehnúť trasúce sa telo. Ale nezbyvalo jej nič jinšieho. Zohnúť, cheela sa dotknúť rukou ležiaceho, ale pohyby jej byly tak bázlivé, že sotvy sa zblížila prstmi k telu, už jich strmo utiahla, a náhodou zachytila čosi, čo sa jej nevdojak vpletlo medzi prsty, a s tým silne pohla i ležiaceho.

Dvíha sa zo zeme hlava a točí sa do kola, akoby ujistiť sa chcela, kde je. Človek vstane hore.

„Izidor!“ rečie Iréna, „čo sa s tebou deje? tmavá noc zalahla už svetom, a ty bez seba ležiš na hrobitove!“

„Na hrobitove?“ s desným výrazom hovorí on. „Áno, pravda je, na hrobitove. Veď tu sme pochovali jej mrtvolu. — A ty čo tu robíš?“

„Divná otázka od teba. Teba som hľadala, lebo nepokoj zaujal dušu moju. Poď, ne bavme sa tu dlhšie, tu je tak desno, tak divo!“

„Desno i divo!“ odvetuje on, „a ona tu odpočívať bude!“

„Izidor, poď, odprevaď ma domov, mám s tebou mnoho čo hovoriť, čo sa nedá odkladať!“ postúpila niekoľko krokov napred. Izidor nehybe sa z miesta.

„A o čom to vlastne hovoriť máme?“ opytuje sa s úprimným výrazom nevedomosti.

„O čom? oh! neopytuj sa tak, akoby si to neznal, akoby ti to tvoje srdce nehovorilo. O našej láske a budúcnosti!“

„O našej láske? — o našej budúcnosti?“ s dôrazom odvráva Izidor. „Moja láska, radosť i potech: budúcnosti tu v tejto hrobke uložená je k večnému odpočinku!“

„Hahaha!“ smeje sa núcene Iréna, „aké romantické fanty. Nie, túto poetickú jiskru nepoznala som u teba. Ver mi, veľmi zle ti sluší!“

„Darmo je! nechceš ma rozumieť. Ale opätujem ti, že medzi mnou a tebou táto hrobka postavila neprekročiteľnú hranicu. Ona nás lúči na — veky. Boh sám jediný zná, či sa cesty naše ešte kedysi sídu, alebo aspoň prekrížuju, ale ani potom nebude reči o našej láske a budúcnosti. — Moja cesta ide na ľavo, tvoja na pravo!“ bola jeho, s neprekonateľnou určitosťou daná odvetá na posmešky Irény.

Zarazila sa. Ale jej obyčajom nikdy nebývalo dopúšťať si veľmi k srdcu podobné prejavy. Za chvíľu vrátila sa opäť k svojmu zvyčajnému, ľahkostou vynikajúcemu tónu.

„Veď je toto formálny košík, pre ktorý som si až na hrobitov prišla. Podľa môjho vedomia ešte žiadon romanopisec neprišiel na podobný nápad, ach to sa len mne prihodiť mohlo. Nuž ale buď si trebárs i tak, o tom teraz a tu nebudeme ďalej hovoriť. Ale ufám, že nezriekol si sa ešte všetkej ritierskosti a že neodopreš mi ešte preukázať službu. Či asnaď i to nedovoľuje ti tvoja pohrobená láska?“

„Maj smilovanie a nevysmievaj sa citom mojím, necítiš, že úsečné slová tvoje prerážajú srdce moje. — Rozkáz, akú službu mám ti vykonať?“

„Odhodlajúc sa vyhľadať ťa na hrobitove, nemyslela som, že podstupujem hrúzyplnú cestu. Sem som ju s napnutím všetkých síl ako tak prekonala. Veď som blahová ufala, že tu najdem odmenu za vystáť hrúzy v tvojej vernej láske. — Ale — ale o tom už niet viac reči. Teraz prosím len o laskavé doprevadenie ma domov.“

Izidor podal jej rameno a doprevadil ju až do kaštiela. On po celej ceste nepreriekol slova, a ona tiež netrúfala si prerušovať jeho mlčanlivosť.

Prekročiac prah kaštiela, Izidor zastal i podal Iréne ruku.

„S Bohom!“ bolo jediné, čo k nej riekol.

„Dnes ráno nemyslela som, že sa my dvaja večer takto lúčiť budeme. Ale darmo je. S Bohom tedy Izidor! a keď ti to nebude robiť veľké bóle, zpemeň si časom i na mňa. Ja sa vynasnažím, aby som ťa nezabudla.“

S tým sa rozišli.

Izidor hneď na druhý deň včas ráno vydal sa na cesty, len v stoličnom meste stavil sa, aby svojmu priateľovi pravotárovi doručil plnomocenstvo k zastupovaniu jeho záujmov na čas jeho vzdialenosti.

I Iréna v ten jistý deň vrátila sa do domu tetky generálky.

Minuly úplne tri roky. Izidor cestoval po Ázii, Afrike, Amerike, Austrálii, tam na lovoch divých dravcov hľadajúc útechu a zábavu. Ale vráťac sa zpät do Európy, pocítil dosť skoro,

že bôl obťažujúci srdce neumenšil sa ani ako máčny mak.

Navracajúc sa do svojej tichej dedinky, prišlo mu pobaviť sa v hlavnom meste. Urobil návštevu v dome predsedníka hlavného súdu, pozvaný bol na večerinky odbývať sa majúce v ten jistý deň.

Početnú spoločnosť našiel tam, baviacu sa rozličným spôsobom. Po predstavení sa domácim, chodil sem i tam, či by nenašiel nejakého známeho, s ktorým by ztráviť mohol tento zdvorilosti obetovaný večer.

„Ach, ako ma srdečne teší, že ťa vidieť môžem. Či vieš, že sme sa už tri roky nevideli?“ podávajúcu mu nad sňah belšou rukavičkou zaodiatu malinkú rúčku, hovorí k nemu skvostne ustrojená dáma.

Izidor prekvapený zdvihol zrak svoj, a poznal Irénu. Ale jej prítomnosť nerozhriala srdce, ba ani len nezrýchliła jeho bitie. Úplne chladným ostal vzdor jej okuzľujúcej krásy a pôvabnosti.

„Pravda je, túlal som sa po celom svete.“

„Zabudol si na svojich dobrých priateľov a známych,“ skočila mu ona do reči.

„Nezabudol, čoho najlepším a najvymluvnejším dôkazom je môj návrat a prítomnosť tu.“ Po malom okamžení dodal: „Smiem ti blahoželat k šťastiu?“

„Oj môžeš! chvala Bohu som šťastná. Ruku ti síce už viac ako mladucha dať nemôžem,“ s okuzľujúcim úsmechom hovorila, „ale k veľkej radosťi mi slúžiť bude, jestli rozmnožíš počet mojich ctiteľov, a ujistujem ťa vopred, že ty medzi nimi prvé miesto zaujímať budeš!“

„Moja vďaka,“ odvetil zdvorile, „ale myslím že ma znáš, Irénka, a dozajista nenie ti ani to ukryto, že to nenie podľa môjho vkusu. Nerád rozmnožujem veľkolepý, o tvojej moci a kráse svedectvo vydávajúcí sprievod, zvlášte keď k tomu nemám práva. — Nebola by si tak laskavá,“ hovoril, podávajúcu jej nežne rameno, „predstaviť ma tvojmu pánu manželovi, túžim ho poznať!“

„Márna túžba!“ odvetila ona s laskavým usmiatim, „kde som ja, tam môjho manžela nehladať!“

„Ako to? to nové mne nepochopiteľné prekvapenie!“ vetí Izidor, neznajúc ukryt zadivenie svoje.

„Veď v tom práve leží moje šťastie, Izidor. Môj muž akživ nestará sa o to, čo robím a kam chodím ja; a ja z mojej strany, ako vidíš, pri tomto počte ctiteľov a zvelebovateľov nemám ani len času myslieť a dbať o to, čo robí a kde baví sa on!“ dodala ona celkom úprimne, tak že o pravdivosti jej slov nebolo možno pochybovať.

„Ach, Irénka,“ vzdychol Izidor, „to nenie to šťastie, o ktorom som ja kedysi snil. Teraz, ver mi, s celou skrúsenosťou rieciť môžem: „Ďaka Hospodinu, že sme sa my dvaja nesobrali!“

„Vidím, lichotíš neznaš,“ usmievajúc sa, hovorila ona. „Ale povdačná som ti za tvoju úprimnosť!“

Priateľsky podali si ruky, a Iréna s ľubezným úsmechom na tvári, vrátila sa k túžobne na ňu čakajúcim ctiteľom svojim.

Fr. Jančík.

Oblaky.

(Pokračovanie.)

Sbor.

Život hádkou, bládé snenie;
nám nepatrí — rozlúštenie.
Čo nás teší a čo deší:
povedzme si, povedzme si.
Ty, čo ešte sňahné krýdla —
prednes: z ktorého bežíš bydla.

A mrak — pokým sňah mu z bielych krýdel
Chumelí, — pred sborom reční takto:

„Kde polárky onej slavnej hviezdy,
hviezdy slavnej nikdy nehasnúce
papršleky dolu z neba svisly,
jako stužky z temných vlasov noci:
osvecujú os nezlomnú zeme,
aby v svojich neprebraných sňahoch
jako pútnik cestu neztratila,
abo z klzkých vlastných vrchov ľadu
sa nesvezla bezdnej do prepasti: —
kde deň a noc jak tu v dobe krátkej

sa sfa detskou hračkou nestretajú:
 lež keď je deň — trvá až kým svoje
 lúče slnce všetky nevysvieti. —
 a noc zase keď nastane — nuž je
 nocou temna v pravde až kým stíny
 v dlhom: spore nespádaly všetky,
 a krú valnú v nebo nevylialy,
 bo jejích krv na ťažiste v nebi —
 na východe onen fontán, v ktorý
 sa stekajú ony čo červánky:
 aby keď svit dlho driemajúci
 zas zbudný vstal zo svojho loža,
 prv nežliby von vyšiel z komnaty,
 čiasto zmyly snívú jemu hlavu
 a svalužily k porozkvetu tváre: —
 kde žitia niet. — nač aj? veď kde ono:
 zápät tam aj hlas: „memento mori,“ —
 niet rodenia, lež niet ani smrti,
 čo len šťastím: — radšej ani nebyť,
 jak byť večera, a dnes — nebyť znova: —
 jeden kde pán: mráz. — len jedna vôľa,
 a niet tisíc rozmarných rozkazov,
 že sa chudák sluha zbalamutí,
 a vyhoveť neznajúc odrazu
 zlym despotom — biedny ztratí rozum,
 až zachechce sa v tvár hrôzovládcom:
 vente každý umu môjho strapec! . . .
 . . . teda tam ja dlho meškal, dlho.
 Čo som robil? zdáte sa ma pytať.
 Inu! — slnce kým krúžilo kolá:
 som si krýdla, čo mi až na žúzel
 bol začiernil zavše tropický pal,
 kým preletel k druhému som pólu —
 teda krýdla svoje som si zmýval
 večne mladým a pannenským snahom.
 A keď noc nadišla: sobral som sa,
 bezo škvrny rozkrýdli perute
 a vyletel k stálicí polárke,
 ku tej — znáte — čo jak lampa svieti
 v temných nociach, po obidvoch stranách,
 z prava z lava — zemskému povozu. —
 A jak som sa u nej dobre bavil!
 bavil dobre, že nemožno lepšie:
 lebo večne bdiaca vidí veľa,
 mnoho teda aj rozprávať umie:
 mnoho, mnoho z minulosti dávnej;
 ale mnoho už i z budúcnosti:
 tak sa zdá, že ona prevysoká
 blízko súc ku závojom nebeským,
 čo obličaj kryjú totých tajov,
 keď všeteční cherubovia mladí
 je zvedaví o zem odchýlili —
 že ta ona ukradomky kukla . . .
 Verte: istá ona prorokyňa! —
 Vyprávala mi počnúc požiarom
 hrdej Trojy až po oheň Moskvy,
 ani plam Horeba nezabudla.
 Porovnala tieto ohne pekne;
 ukázala: vidz — to oheň lásky,

ale bozej, ktorá nenivočí. —
 veď zelený ker zeleným zostal;
 ukázala: vidz — to lásky oheň,
 lež smyselnej, nízka láska k ženskej,
 jejž obeťou — nesmrtný Achyll,
 žertvou — nárek blúznivej Kassandry
 jak na krýdľach z tých vľajúcej vlasov
 ta letiacej v dymoch llióna: —
 že k výstrahe zachovať tú zhubu
 musel poet narodiť sa Homer . . .
 Ukázala: vidz — to oheň lásky,
 lež smyselnej, ktorá pre dym slávy
 marnej — je svet v dym obrátiť v stave. —
 Tak prebehla veky, deje sveta, —
 a prebehla prejasným jich okom;
 a za každým rozsudok vynesla,
 výrok, ktorý není k odvolaniu:
 bo je svätou pravdou podporetý.
 Od Golgathy krvavého dreva
 až po ten kríž, ktorý každodenne
 nosiť musia poctivosť a cnota —
 zpomla hriechy, sčítala zločiny:
 za než jadro človečenstva trpí,
 a tripiet má ešte neustajne;
 bo nič ťažšie: jako poznať, zvolíť,
 nasledovať apoštolov pravých, —
 a nič ťažšie: jak opustiť cestu,
 čo zlí časi hladko narovnali . . .
 — A potom mi označila prameň,
 z ktorého kypia oné krásne žiare,
 čo polnocou kút ten nebies zdobia.
 Ona vie, čo žiare tie tam značia.
 Tak mi rekla: — jeden národ sveta
 ač sám si svet, není svetom ešte,
 ale vírny, rozsápaný chaos —
 z nehož svet utvorí tvorca ktorý?
 Bo bôh-tvorca stvoril svet vo veľkom,
 hrádze sadil, — priezračnými rysy
 obrazil len: vymalovať z plna
 obraz zvláštny — ponechal človeku.
 Stín tam visí hľa na stene zeme: —
 kto vyplní barvaní ho dúhy,
 aby sa stal obrazom — zdobiacim
 tú pozemskú chatrť človečenstva? . . .
 Jeden národ — hovorila hviezda —
 ktorý zvlášte strážim celé veky;
 veď som jeho hviezdou najstálejšou
 v neustálom sveta vlnobíí: —
 prečo skydal sa tak na caparty,
 jako obor v kusy rozsekaný?
 Prečo? Aká je príčina toho?
 A keď cudzia vražedlná ruka
 to tam vlezla do pňa obrovského:
 že driek jeho rozkálal sa s nárkom,
 ozvavším sa v dialnych horách sveta, —
 praskly žily, vyluply sa stržne,
 jako rieka zahučala mladzga, —
 a koreňom sa ani nesnilo,
 keď už obraz svoj — jako v zrkadle —

tam v zenite — rozdrvený malý,
 tu halúzky — pletence koruny,
 poleno tam — rozbité koleno —,
 onde vrchol — to odfatá hlava,
 a ostatnie — rozmetané údy
 a či — triesky širým dvorom sveta...
 lež keď cudzia vražedná ruka
 vlezla predsa do pňa obrovského
 a v šír a zdĺž sem-tam ho roztrieskla:
 Či strom lipy takže svoj báj nemá
 o šarkanu, jemuž odrazené
 zas len sú na svojom mieste hlavy...?
 — Jeden národ — pokračuje hviezda —
 či on uronené už jablko,
 uronené je zo stromu ľudstva,
 ktoré krájať ledakomu volno,
 ktoré hľadať smela by i červáč? — —
 Tento národ — doložila hviezda —
 není obor onen rozsekaný,
 není jablko uronené dolu
 tam zo stromu, z vetví človečenstva:
 je len tá smes, ktorej chýbi tvorca.
 Ale tvorca príde — iste príde,
 príde tvorca, a zavesí obraz
 dokonalý — ta na zeme stenu.
 Tvorca príde; každá žiar severnia
 jeho bližší postup k dielu značí!...
 Tak vravela rozhorlená v tvári,
 trblot svetla že sa len tak metal. —
 A kam mieniš odtiaľ? pýta sa ma.
 Idem k juhu, poviem. Nechod? rečie;
 noc na sklonku — idi ta k východu,
 sober bratov svojich, ktor'ho stihneš,
 tam sa zažte v nevidanú zoru: —
 v počatí deň — slavný zemí, moru!

Ideš? idem, vetím. Spech ti treba;
 saď na môj voz, — na ňom do polneba...

Som tu. — Šipím: kedy deň ten svätý:
 pôjdete čo fakle mu v ústrety?"

Sbor.

Hoj, pôjdeme! hoj, pôjdeme;
 zobuď včasne, kde kto drieme.
 Čo nás teší i čo desí:
 povedzme, povedzme si.
 Komu z oka smútok prší:
 nech zakončí, nech dovrší.

A oblak uplakany
 zakvíli, jak puls hrany —:

„Nad dedinským emiterom
 pozostal som za večerom:
 bo mi padnul do oka
 stín tam čierny z hĺboka,
 stín — otvor nového domu: —
 rádbych zvedel... ten zas komu?"

A smutné vřby v šeptu tichom:
 a šepot ten sa — volá „vzdychom“...

Nebolo tam hrobára,
 čo otvára, zatvára...
 Nemal mi kto vývod dať:
 a ja predsa chcel som znať;
 bárs zvon — nárikom tak ma lakal:
 ja len čakal, predsa čakal...

A smutné vřby v šeptu tichom:
 a šepot jich sa — volá „vzdychom“...

Pohrebný už tiahne fah; —
 prekročil bránice prah.
 Sem káruje v tento rád,
 jak ležúci čierny had.
 Čierna pieseň funebrála:
 dušu rúša, srdce kála...

A šepot preletel k akáčom:
 a týchto šepot zve sa — „plačom“...

Rakev modro barvená,
 ľalijenkou zdobená;
 tu cyprus, tam rozmarín
 chvelý vrchnom hádzu stín;
 a von z rakve vyvesená
 biela plachta — obrúbená...

A šepot preletel k akáčom:
 tam plače — menujúce sa „plačom“...

Šesť družbov a šesť družíc —
 smútok vsiakol jim do líc...
 Čierna stužka družíc vlá,
 a na kríži bielená — —
 Plaču ešte nezavznelo...
 Jakže?... Srdce zkamenelo?

Lež šepot odtiahly k akáčom:
 ten plače, — veď sa zovie „plačom“...

Došli k jame. Zastali.
 Do kola ju obstali.
 Zaspievali verše dva — —
 i odznela modlitba: — —
 a už rakev noc obsiahla —
 plachta nechce... von vyšlahla...

A šepot stúlený k akáčom:
 ten plače, — ach samým je plačom...

„Dečero moja jediná!...“
 Haha! kto to zpomína?
 Nerozoznám. Samý hluk...
 Zpod hrobára prácných rúk
 zmizla rakev... ešte hodí...
 už površie... svet nechodí...

A šepot k mukyni v tej chvíli:
kde „trapom“ zvaný horce kvili . . .

Hrob už svoj obdržal krov:
veko rakve — i sám rov.
Zelený plášť priodíal . . .
a s tým — hrobár dokopal.
Keď dokopal, v tichú dobu
ku novému klaknul hrobu.

A šepot mukyne v tej chvíli:
tak slyšať, ešte väčšmi kvili . . .

A hrobár — čuj — zpomína:
„Deéro moja jediná!
Ja — starec — fa vychoval,
dochoval — i pochoval . . .“

Viac fa nemám, nie viac ja fa:
ani, čo odmeni — zafa!“ . . .

A šepot mukyne v tej chvíli
— kde ženy hrob — jak hrozne kvili!

Kalné zraky ku mne vzpjál,
kým si takto nariekal
osamelý, ako prst —
veď tam iba nemá prst . . .
Ja — zaplakal rovno s ním
citom pravým boľastným. —

A vrby opäť v šeptu tichom;
a šum ten: večných žiaľov — vzdychom . . .“

(Dokončenie nasleduje.)

Nihilismus.

Povešť.

Podáva *Samo Samovič*.

(Pokračovanie.)

Odberanka do Pešti odchodiaceho Rókássyho spojená bola s hostinou naj dôvernejšieho druhu, aby pri tvorení tajných plánov nepovolane oko a ucho účasti nemalo. Zo strany starých pánov vyslovená bola žiadosť, aby mladí Koreňovci, opustiac svoj tichý úkryt vonkovský, vtiahli do vyššieho sveta. Ťažko — vraj — padne pánu Rókássymu vidieť svojho zafa odsúdeného k továrniectvu, keď vlohy jeho k niečomu vyššiemu prezradzujú a tie vlohy vyvinuť nemôže len v styku so vzdelanou spoločnosťou. Aj trovy veľkomestského života sa umenšia, keď dve rodiny spoločný dom povedú. Jolanta s radosťou prijala návrh za svoj, Julko s kyslou tvárou prisľúbil len preto, že sa neopovážil zrovna odopreť. Príčina tejto nechuti bola švarná Julka.

Hneď po príchode Julkinom do kaštiela neklamné znaky ukazovali, že zaujatie Julkovo nemalo svoj jediný základ v dobročinnosti, ale v niečom inšom. Načo krásliť vec? starodávna láska ozvala sa v srdci Julkovom a on, čo sa samo sebou rozumie, neuspokojil sa láskou svojou naproti Julke, ale si chcel aj Julku k láske naproti sebe nakloniť.

Že to tak ľahko nepôjde, bol sám na čistom. Dvojakým smútkom a povedomím siroby skľúčené srdce Julkino nebolo prí-

stupné citu najvyššej rozkoše. K tomuto družilo sa to, že čo manžel Jolantin k dosiahnutiu svojich nešlechtných zámerov nemohol použiť tých váblivých slov, ktorými sa pred pár rokmi obhadzoval, totiž slubovanie manželstva. Otvorená mu bola len jedna cesta, čo v príslovi správne vyslovujeme, aby chodil ako „kocúr vokol horúcej kaše.“

Dokázal svoju sústrasť naproti sirote nie prázdny slovom, ale výdatnou pomocou; Julka ju splácala vďakou. Po čas pracovných hodín bol, pravda v prítomnosti manželky, jej stálym spoločníkom, rozprával o hrdinských kúskoch svojho veľkomestského života, a keď sa Othelovi navzdor jeho černoštvu podarilo bielu Desdemonu týmto spôsobom získať, prečo by jemu nie? Julka pilne poslúchala a viac nič. Výmluvným jeho pohľadom nerozumela, alebo rozumeť nechcela; tajné dary minuly sa cieľa. Čím ďalej trvalo toto bezvýsledné zaliečanie, tým vo väčšej napnutosti udržiavala Julka ešte vždy úfajúceho.

Ťipelivosť Julkova došla ku koncu. Myslel jeho hladala ostatní spôsob, zmocnila sa ho istá roztržitosť. V Liškove po čas hostiny pripadla mu úloha nemého spoločníka, sotva odpovedal na otázky, rozprádovanie rozhovoru

ponechával iným. Na prosbu svojích svokrovcov vďačne ponechal Jolantu až do druhej rána v spoločnosti a sám uháňal domov.

Dobehol este za vidna. Julku zamestkanú našiel pri práci.

„Este vždy pri šití?“ zpytoval sa starostlive Julko.

„Musím dekonat prácu, ktorú mi veľkomožná pani naručila.“ odvetila pohliadnuc na Julka.

„Tá práca len nenie toho hodná, aby si tie krásne očka zkazila?“ vravel Julko, odberajúc jej prácu z rúk.

„Moje oči sú už dobre zaoceľované,“ odpovedá Julka smutne: „slzová próba je najnebezpečnejšia pre oči a tú som vydržala.“

„Daj pokoj tým smutným myšlienkam, miesto svojich drahých máš nás, len nás rada maj!“

„Akoby som vás rada nemala? vy ste ma prinútili do svojho domu a pri vás začínam zabúdať, že som sirota.“

„Či aj mňa rada máš?“ zpytoval sa Julko, usadiac sa na stolec ku nej.

„Vám najviac mám čo ďakovať za dobrodenie, ktoré požívam; do smrti vám povďačná budem.“

„Ale či ma tak rada máš ako predtým? viš ešte o tých časiech vo vašej zahradke?“

Julka sa trochu zamračila, sta pri smutnej rozpomienke, ale mráček skoro rozohnala:

„Tak rada mať?“ preriekla s trpkým úsmevom, „tak viac nemožno!“

„Prečo nemožno?“

„Preto, že ste vy zaviazaný manželskou prisahou a ja som si zaviazaná statočnosťou.“

„Že manželskou prisahou; či ja preto nesmiem už nikoho ľúbiť? Neboj sa toho strážidla, ja fa chcem a budem tak ľúbiť, ako predtým.“

„Nehanbíte sa, pán veľkomožný, také reči hovoriť?“ povedala a zodvihla sa Julka zo stolca, aby aspoň tri kroky boli medzi nimi.

„Vidím, že ma nemá rada; a či ma rada máš, Julka moja?“ blúznil ďalej Julko a oblapil ju vókol drieku.

„Pustte ma! pre Boha, pustte!“ zkríkla Julka, hneď obladnúc, hneď očervenejúc.

„Nepustím,“ volal rozjarený Julko, „kým fa nebozkám!“

Julke nebolo viac treba, skočila zo stolca, odstrciac bezočatého od seba.

„Tam sme už, pane?“ volala trasúcim hlasom, „za to ste boli tak laskavý ku mne, aby ste ma ešte o to, čo mi jediné ostalo, o dobré meno pripravili? Ďakujem vám za lásku, nepotrebujem vašej pomoci!“ Omráčeného Julka nechala samotného.

Sotva sa mladá pani Koreňová vrátila zo svojej návštevy prekvapila ju ševkiňa Julka tou nemilou správou, že z istých príčin dosavadnú službu opustiť musí. Mladej panej prišlo to vypovedanie nevhod, práve vtedy, keď obratnú ševkiňu potrebovala čo možno k najskvelejšiemu vystrojeniu šatnice. Všetky odhovárania boli marné, Julka ostávala pri svojom úmysle.

„Čo fa pohlo k tomuto vypovedaniu?“ pätila pani Julku.

„Nemôžem všetky príčiny vypovedať, pani veľkomožná, pre ktoré musím váš dom opustiť,“ odpovedala Julka, sklopiac oči do zeme.

„Keď príčiny nepovieš, musím to považovať za púhu vrtochu, kdežto som fa dosiaľ za rozumné dievča držala.“

„Nie z vrtochy to robím, ale z vážnej príčiny,“ vravela Julka, obrátiac nežne svoj zrak na paniu.

„Povedz smelo tú príčinu, pomysli si, že nemáš ani otca ani matky, my ti ich miesto zastupujeme, a dľa môjho zdania máš postavenie, s ktorým spokojná byť môžeš.“

„To je príčina, že ma obsypávate dobroťou nad moju zásluhu, a potom si niektorí myslia, že som sa predala.“

„Neblúzni do sveta, kto si tak môže myslieť?“

„Pán veľkomožný!“

„Môj manžel? on bol práve, ktorý sa o teba najviac zaujímal, od neho to nemôže vystať!“

„A predsa vystalo. Pre neho a pre vás musím dom váš opustiť.“

„Snáď fa neslušným slovom urazil?“

„Urazil veľmi hlboko moju ženskú statočnosť!“

Mladej panej svitlo v hlave, zopätovala si v náhlešti dosavadné chovanie svojho manžela naproti ševkíni, a výsledok bol — vzburdená žiarlivosť. Neodkladala s prijatím vypovedania.

Dobre, že Julko nebol na blízku, ináč bolo by odniesol natrasenú mieru výčitiek pomiešaných so slzami, on šípil, utiahol sa hneď za rána do dielne. Žiarlivá pani musela ostať samotná. Keď sa slzy utíšily, začala rozmýšľať o svojom postavení, prišlo jej na um, že aj v dome rodičovskom z podobných príčin mnohé roztržitosti povstávaly a tým sa nedocielila len nová zafatosť pána otca. Zanechať neverného manžela? znamenalo by, pozbaviť sa pohodlného života; žalovať svojej svokre? tá nedopustí nič zlého na svojho jedináčka. V jednom sa utvrdila: čím skôr odísť aj s manželom do Pešti, tam mu s pomocou otca a matky ľahšie hlavu obmäkčí.

Julko Koreň neobanoval svoj slub daný svokrovi, nič ho už neviazalo k domovu, sám náhlil vystrájanie na cestu a keď bolo všetko hotové, nehladiac na slzy matkine, preložil svoje bydlisko do hlavného mesta.

V.

Pán Rókássy ináč si predstavoval parlamentárny život, než ho v skutočnosti našiel. Čo vyvolený zástupca svojho okresu za svoju povinnosť držal napomáhať záujmy svojich voličov, a tu proti záujmom týchto stavali mu jednu neznámu veličinu, ktorú nazývali štátnym stanoviskom. Kto toto štátne stanovisko určoval, nebolo mu jasné, len to jedno videl, že tým, ktorí sa ním viesť dali, dobre sa vodilo. Protivilo sa mu aj to, že svoj hlas navzdor osobnému presvedčeniu musel podrobiť výroku klubu. Ako tu splniť všetky sluby voličom dané? na kocku postaviť svoju budúcnosť, protivilo sa mu do duše, lepšie bude plávať s prúdom, až ho vlna do prístavu blahobytu zanesie.

Príchod mladých Koreňovcov do Pešti pán Rókássy s radosťou vítal, ich pomocou mohol byť dom skvelejšie vedený, čo tiež na váhu padá. Zamestnanie Julkovo v prvých časoch nevyžadovalo veľké napnutie ducha a tela, lebo záležalo v návštevách dávanych a prijímaných.

Mladej panej sa život veľkomestský krajším zdal, než bývanie na vonkove; byly tu zábavy, divadlá, spoločnosti, v ktorých sa z prvu trochu zle cítila, kým si dokonale prisvojila tón týchto, ač ju svojou novostou vábily; pozdejšie, keď sa presvedčila, že predmet veľkomestských zábav a rozhovorov v tom pozostáva, čo vonkovských, lenže zaodiaty do cifrovanšieho rúcha, a slová dla požiadavku okrašľovať sa naučila, vydobyla si jedno z prvších postavení.

Pozrimeže do tých spoločností. V salóne pána Rókássyho shromážená spoločnosť patrne sa dobre zabáva, sú tam známejší vyslanci so svojimi drahými polovičkami i bez nich, jeden lebo dvaja zástupcovia peňažníckeho sveta — táto trieda požíva vo vyššom svete veľmi dobrého mena — spisba nesmie byť zabudnutá — jeden lebo dvaja spisovatelia nezaujmu mnoho miesta a ich prítomnosť dodáva spoločnosti vzdelaného rázu — divadelný svet v krajšej svojej polovici zastupuje umenie. Cieľom spoločnosti je vzdelaný rozhovor o bežných otázkach politiky, najnovších výtvoroch spisby a moderných úkazoch umenia.

Z počiatku celá spoločnosť súčasnila sa jedného rozhovoru, pozdejšie rozdelili sa prítomní na skupeniny.

V politickom kúte stál pán Rókássy so svojimi spoluvyslancami, príberúc k tomu aj peňažníkov, všetci boli jednej mysle v tom, že teraz na pretrase v sneme stojací návrh zákona o novej požičke je pre vlast' výhodný, najlepšie prisviedčali peňažníci. Z reči do reči, prišlo sa na štátne stanovisko a tu pán Rókássy celkom v nevinnosti pýta sa pri ňom stojacieho Dubického, mladého vyslanca, ale už v druhej sesii sediaceho:

„Brat mój! vy už druhý raz zasadáte v sneme, vysvetlite mi to štátne stanovisko.“

„Nuž batko mój,“ odpovedá otázaný, „štátne stanovisko je branie ohľadu na záujmy štátu.“

„Natoľko rozumiem,“ pokračuje Rókássy, „nejasné mi je len to, že tieto záujmy tak často sú protivné záujmom môjho okresu.“

„V tom sa mýlite na toľko, že považujete záujmy vášho okresu nad záujmy ostatných okresov.“

„Zase sa vy mýlite! rád by to isté aj iným okresom doprial a predsa pri mojích návrhoch zatarasia mi cestu tým tajomstvenným štátnym stanoviskom, akoby v záujme štátu neležalo napomáhanie dobrého.“

„Vidím, batko môj,“ vraví Dubický so satyrickým úsmevom, „že ste nie na čistom o tom: čo je štát?“

„Odpustite brat môj,“ odpovedá Rókássy, ťažkajúc, „len ma za tak hlúpeho držať nebudete, aby som nevedel, že je štát súhrn občanov jedného mocnárstva.“

„Veľmi zle ste určili. Ludvík XIV. povedal: štát som ja! U nás mnohí hovoria: štát sme my!“

„Ktorý sa to opováži povedať?“

„Nechcem vám ích ukazovať prstom, pozdejšie sami uhádnete, prijmite však radu odo mňa, čo hneď mladšieho: ak chcete k niečomu prísť, neprotivte sa štátnemu stanovisku.“

V literárnom kúte predsedaly dve domáce panie, matka a dcéra; najzávažnejšie slovo viedol jeden spisovateľ. Práve bola reč o najnovšom románe spisovateľa N.

Prítomné panie sa pochválily s precítaním románom a všetky súhlasily v pochvale spisovateľa.

„Istotne ste ho aj vy čítali pane X.?“ zpytovala sa pani Koreňová slovo vedúceho spisovateľa.

„K službám, milostivá pani!“ odpovedal X. s poklonou.

„Divná to otázka odo mňa,“ karhala sa pani Koreňová, „tak zvláštny spisovateľ, viem, obracia svoj zretel na dorastajúce talenty!“

„Akoby nie? nás starších len teší, keď vidíme, že po našej smrti miesto naše hodnými obsadené bude, preto pozorne sprevádzame ích kroky.“

„Či aj vy súhlasíte s nami v pochvale?“

„O! román to veľmi dobrý,“ posudzoval spisovateľ s istým zadosťučinením, ohliadajúc celú skupeninu vókol seba, „trošku rozvláčený, ale pane Bože, veď je to mladý muž. Myšlienky veľmi zdravé, sú to však len obyčajné myšlienky, ale čo robiť? nemožno vždy niečo nového vymysleť; podrobnosti, pravda, majú byť pozornejšie vypracované. To bol on,

ktorý o mojích najnovších básniach tak priaznivú kritiku napísal.“

V umeleckom kúte točil sa Julko Koreň vókol vyfintnených speváčiek, on bol čiteľom divadelného umenia v jeho zastupiteľkách.

„Veľké poklony mi robíte, pane Koreň,“ štebotala jedna z divadelných kráľovien Julkovi.

„Žiadne poklony, milostslečno,“ ohrádzal sa Julko, „čiru pravdu hovorím, keď tvrdím, že vy ako Klára Zach, ste neprevýšiteľná.“

„A v čom tá moja neprevýšiteľnosť záleží?“

„Že si neviem nevinnosť Klárinu krajšie predstaviť, ako vy ju predstavujete. Ostatne, vy nepotrebuje umenie brať na pomoc, vaša celá prirodzenosť ukazuje nevinnosť.“

Pochválená sa nedôverčive usmiala a spokojná s dosavadnou pochvalou, pretrhla ďalšiu rozmluvu.

Druhá čiastka večera spojila skupeniny do celku, spievalo sa, rečnilo sa, hudba našla tiež svojich pestovateľov a v určený čas každý odchodil domov s rozpomienkou príjemného vo vzdelanej spoločnosti zažitého večera.

Podobné zábavy mali triebiť vzdelanosť Julkovu, ktoré však hlboko zasahovali aj do vrecka. Rókássy so svojou hotoviznou skoro bol na dne a Julko často musel zasielať svoje pozdravy domov s tým dodatkom, aby čím možno najviac peňazi zasielali. Aby sa nedostatku prietrž urobila, priúchal sa pán Rókássy poslušnosti parlamentárnej, netrvalo dlho a pochopil svoju úlohu. Oblakom mrzutosti zatiahnuté veľké hviezdy začaly mu jasnejšie svietiť.

Učiteľom v tomto umení bol mu vyslanec Dubický, každodenný hosť v dome. Starý pán ho čtil pre jeho zkušenosť v mnohých háklivých otázkach, stará pani pre uhladenosť a príjemnosť, s akou donášal chýry z celého mesta; mladý pán, že mu bol rukovodičom v zábavách; mladá pani, že jej márnomyšlnosti lahodil. Medzi ním a domácimi vyvinul sa priateľsky pomer.

Bolo pred desiatou ráno, pán Rókássy sa sberal, aby svojej povinnosti v sneme — mimochodom rečeno, v hlasovacom stroji — zadosť urobil, keď mu Dubického oznamovali.

„Dobreránobafko! vy sa sberáte! zasadnutia?“ prihovárал sa so smiechom Dubický.

„Uhádli ste! ale za to ste vítaným,“ odpovedal Rókássy, podávajúc prichodziemu ruku na privítanie.

„Nemusíte sa tak veľmi náhlif, nič zvláštneho sa dnes neprihodi. Tie storáz už vyvravené reči v novom vydaní vypočut, požaduje sa veľká dávka trpelivosti. Ja dnes ani neidem.“

„Keď vy neidete, ostaneme spolu: ja som sa len od dlhého času ta strojil a keď ste vy tu, ukrátime si ho. Sadnite si, poshovárane sa o všeličom.“

„Keď ste sa odhodlali, vďačne pristávam.“ Dubický sa posadil a modrý dym púšťal zo zapálenej smodky.

„Mám sa vám pochváliť, aké som pokroky vo vašej škole urobil,“ začínal znovu Rókássy.

„Nie snád v mojej škole?“ odopieral v skromnosti Dubický; „ja som pyšný na to, že ste ma vy do svojej školy prijali.“

„Odpierajte alebo nie! ja to menujem vašou školou, načo ste ma upozornili.“

„Vyšlo to z mojej nadutosti; prosím za odpustenie!“

„Z akého úmyslu vyšlo, zpytovať sa neidem, len to poznamenávam, že mi dobre poslúžilo. Včera som bol na reči s jedným z tých, čo ste ich štátom pomenovali, mám isté zaviazanosti oproti smerodajným osobám v mojom okrese. Z prvu som slyšal samé „nemožno — neide“ až sme sa rozlúčili s mnohoľubným „veď uvidíme!“

„Čo ste žiadali pre vášho zafa?“

„Žiadal som nejaký úrad, nie tak pre dôchodok, ako pre česť; na to mi bolo povedané, že nemá dostatočnú odbornú známosť.“

„To sú pletky!“ poznamenal Dubický, vypustiac z úst celý chomáč dymu, „ak odbornú známosť požadovať začnú, ostanú nám úradné miestnosti prázdne. Ja viem niečo iného, kde by istina Koreňova veľmi dobré služby preukázala a jemu znamenité úroky doniesla.“

„Ako myslíte?“ zpytoval sa zvedave Rókássy.

„Myslím prevedenie tej myšlienky, ktorá sa tajne pretriasa; istí privilegovaní ľudia nechcú dať na verejnosť, aby ju iní nepredchytli. Ja som sa dozvedel a shovoril s mnohými, tí ma poverili vás a Koreňa vtiahnuť do tajnosti.“

„Vidím, že to tajnosť; lebo mne samému ktorý mám byť do tajnosti zasvätený, následkom vašich temných rečí, ostáva tajnosťou.“

„Hneď vám vysvetlím. Je v reči vystavenie troch čiar železničných na oškodenie rakúskej štátnej železnice, sú to čiary: Budín-Ostrihom, Ostrihom-Nitra a Nitra-Hodonín.“

„Znamenitá myšlienka!“ vyskočil naradovaný Rókássy, „tu moja ruka, som pri vás.“ Dubický potriasol podanú mu ruku a naložil Rókássymu Koreňa predbežne zasvätiť do tajnosti, aby o pár dní celá spoločnosť sriadená byť mohla.

Dubický zanechal Rókássyho v blahých myšlienkach a spechal ostatným domácim sa pokloniť.

Mladá Koreňová v rannom rúchu, dla najnovšieho kroja, prijala Dubického:

„Veľká novina, môcť vidieť pána Dubického,“ volala mladá pani v ústrety vstupujúcemu.

„Ak sa milostpanej zdá byť jeden deň stoletím, tak je novina; od včerajška som nebol u vás,“ hovoril s poklonou Dubický.

„Otupno nám je bez vás, radi by sme vás ešte častejšie vídat.“

„Kedykoľvek mi je možné, nepremeškám svoju poklonu urobiť, a že som práve teraz u vás a nie v sneme, je dôkazom, ktorý za mňa svedčí a niekedy mi aj bezočitosť na pamäť uvodí.“

„Nepriďavajte si podobné prímenia: čím častejšie nás navštívite, tým ste nám vitanejšim. Mój pán otec tiež nenie v sneme?“

„Ja som bol pokušíteľ, ktorý som ho odhovoril; máme istú záležitosť a tú sme dohovoril museli.“

„Tajnú snád?“

„Tajná pred svetom, ale milostpanej nemôže ostať tajnosťou; váš ostrovtip môže nám byť k pomoci.“

„Žiadne pochlebovania!“ vravela mladá pani, povďačne sa usmejúc na Dubického.

„Celkom vážne myslím. Práve dobre, pane Koreň, že prichodíte — sluha váš!“

„Vitajte! dobré ráno, milá Jolanta,“ ukláňal sa Julko na obe strany.

„Pozor na slová,“ vravela Jolanta k Julkovi, „pán Dubický nám chce tajnosť sveriť, ale —“ položila prst na ústa.

„My mužskí sme spoľahlivejší v tajných otázkach než vy ženské, a tvoj znak považujem za sľub, že tajnosť neprezradíš,“ odpovedal Julko, chutne sa zasmejúc nad svojím vtípom.

„Nestojí vždy.“ vmišľal sa do reči Dubický, „všetko záleží od povahy a milosťpaní v tomto zahanbuje aj mnohých mužských. Bezpečný som, že slová moje v tajnosti zadržať ráčite“ — vyrozprával im celú vec Rókássymu prednesenú. Jolanta plávala v radosť, že do tajnosti zasvätená bola, Julkovi slinky tiekli na masné koštiale.

„Z vášho oduševnenia súdim, že ste pripravený tú vec aj s obetou previesť,“ hovorila Jolanta obrátená k Dubickému.

„O obetiach, milosťpani, nemôže byť reči; jedná sa len o výhody. Náš podnik odníme všetok vývoz dosavádnej čiare. Surovinu, idúce do Nemecka, skrátiť viedenskú čiaru; z toho nasleduje, že cena odvozu bude levnejšia a tým dodavatelia na nás odkázaní. Povinný som vám vysvetliť, prečo celú vec v tajnosti držíme? len preto, aby sa naj dôvernejší priatelia výhod týchto súčasťnili, lebo pravdepodobne po uverejnení príhľasu, účastiny nádejného podniku chvatom sa rozberú.“

„Tak nás k dôvernejším priateľom počítujete?“ zpytuje sa Jolanta.

„Istotne! a znám, že pán Koreň vládne prostriedkami, aby hodný súčet účastín zakúpiť

(Dokončenie nasleduje.)

mohol. To vám zo srdca odporúčam, lebo pri obchode s papierami usporíte výdavky, ktoré s továrniectvom na úradníkov a robotníkov snášať musíte. Manipulácia je jednoduchejšia: jednu Wertheimku, trebárs s millionovým obsahom, opatríť je o mnoho ľahšie, než ustavičné starosti o surovinu, výrobok a odpredaj jeho na hlave mať.“

„Však, Julko môj, pristúpiš k podniku?“ pýta sa Jolanta.

„Nemám toľko hotovej istiny,“ odpovedal Julko, obávajúce sa predtým do rozhovoru vplieť, aby niečo nemiestneho nevystrelil.

„Lahká pomoc,“ narádza Dubický, „na váš majetok dostanete peňazí dost. Či pristúpíte?“

„Pristúpim,“ hovorí uspokojený Julko, „nechajte pre mňa čím najviac účastín.“

Pán Dubický s výsledkom spokojný odporučil sa manželskému páru.

O pár dní vzaly časopisy otázku na pretras, hlásaly urbi et orbi, že sa vlast z driemoty prebrať musí. Cudzé podniky, ktorými sa náš tuk do cudzozemska prevádza, padnúť musia, a k tomuto je tu vhodná príležitosť atď. atď.

Utvorila sa spoločnosť, na čele majúci nosiča starobylého mena a prijala meno: „Západo-severná železničná spoločnosť.“ Všetko sa hrnulo, aby aspoň droby z masného stola pochytalo.

H a d.

Jak had do diery skalnej koncom leta.
Utiahol som sa od zlostiného sveta,
V diere samoty sny čudesné marim.
V zubocho rozdraných jedy hrozné varim.
Nie v zubocho, v srdci mojom oklamanom,
Zášťou a vášňou besnou doštipanom,
Hoj, vrátim svetú jeho zášť a zradu.
A pomstím lásku zmárnenú tak mladú.
Keď výndem teplom slnka vyvábenny,
Kadiaľs' vliecť budem, lpeť zstanú peny
Morovej zkazy, a kde sekne zuby,
Do rany vprsknem besovej záhuby.
Nech jajči podlosť zradou vytučená,
Nech černie, nikde nenájduce spasenia,
Nech svája zlosť sa na tróne urvanom,
A zúriac seba trhá. Smrť tyranom!

Ponesiem smrť ja strašnú, nenadalú,
Divokou pomstou zbesnelého žiaľu,
A čo raz hnusný trup jed k zemi šmarí,
Zasypím výskom vífaznej fanfary.
Iste že i mne hlavu besnú noha
Prišliapne ľudstva milovného Boha.
Zaslúžim, — aspoň raz mučiť prestane
Srdce sa biedno so zemou smiešané.
Však beda svetú ešte v väčšiu slávu
Pozdvihne krívda dračiu svoju hlavu,
Viac síz potečie, ešte viacej krvi,
A blud posledný — horší ako prvý.
Smieš' bude musieť to neľudské plemä,
Celé do čista Hospodin zo zeme,
A keď i zeme základiny zboril,
Prekliat i ten deň, v nichž oboje stvoril.

Nie, nie! Nie! — Stydne srdce mi od desu:
Kam ma to bóle, žiale čierne nesú? —
Svet svetom bude, ale sa zinačí,
Keď ma vylomia ten zub krivdy dračí.

A novým jarom zjasa sa zem celá,
Láska a pravda národom povelia,
A z krvi svätej voľnostného boja
Rásť, zkvitať bude skvostný háj pokoja.

O. Bella.

Drobné kvietky.

Zanecháš ma, šuhaj,
Pre ľudské jazyky,
Zanecháš ma biedne
Pre menlivé zvyky.

Jak by šťastie žitia
Riadila len vôľa,
Jak by i tá láska
Len zvyk biedny bola.

Neosvezie niva,
Kým rosa nepadla,
Nezaspieva vtáča,
Kým hora nezmladla.

Kým slnko nepáli,
Nedozrejú klásky, —
A srdce nezmudrie,
Kým nezkúsi lásky.

Prečo to sniečko
Hneď hreje, hneď páli?
Prečo srdce ľúbi
Hneď v plese, hneď v žiali?

Slnko búru volá
Na vypriahle nivy —
Bez slz by nemohol
Byť človek šťastlivý.

Zamieňa sa radosť
So žialom slzavým,
Lež to udržuje
Srdce triezvym, zdravým.

Keby Bôh nevmiešal
Do žitia trpkosti,
Zprikril by sa život
Od samej sladkosti.

Nehrajže sa, nehraj,
Nehraj so životom,
Prehrás si poctivosť,
Čo ti z neho potom?!

Život znepočetný,
Jak orech deravý,
Každý naň zapískne
A posmech si spraví.

Darmos' potom vztekáš, —
Jak by hádzal hrachom,
Nemáš ceny jadra,
Si červivým prachom.

O. Bella.

Trnistá cesta života.

Poviedka.

Jak dobre to padne, postretnúť sa na ťažkých cestách života s milým zjavom človeka, ktorému úsmev z tváre, veselosť zo srdca nikdy alebo len veľmi zriedka vidíme miznúť.

Vraví sa, že takéhoto nedotkne sa žiaden bôl, že neschopný je vyššieho vzletu, kde smelšie napnutie krídel rozohnalo by mu na spokojnej tvári ružový úsmev; áno — steles-

nená chladnosť vraví o ňom, že je ľahkomyselný.

Či je tomu ozaj tak? — Ja pochybujem... Sú to jedným pekným snom odkolísaní, rosou krásneho svitu napájaní, celý svet láskou obímajúci ľudia, ktorí sa ešte nikdy neboli sklámali. Nesklamali sa, a predsa i oni znajú žiaľ, i oni cítia chvíľami bôl, ako ruža, ktorá v sladkom sne nemôže ešte na svoje zvädnutie

mysleť, a predsa skloní hlavku, keď zapadne slnce, starostlivý milenec tento, a oveje ju menej jemný vetor. Lenže milovania hodní ľudia títo vtedy žalostia, vtedy zamienia svoj úsmev s výrazom bólu, keď sú skrytí svetu, keď svojím bólom nikoho nenakvasia; ináče sa smejú, radujú, aby obživujúcim slncom mohli byť pre každé miesto, pre každý kruh, kde sa len zjavia.

Takýmto zvláštnym úkazom bola i panička Apollonia.

Myslel by siš, že v nadzemských sférach, vo výšinách večného svetla poletuje jej duch, kde nieto prikory, kde nepominuteľná radosť rozlieva svoju žiar: a ona je predsa dcérou tejto zeme, tak spokojne, tak blažene cíti sa v týchto stánkoch toľkých marných nádejí, toľkých nespľniteľných túžob.

Celý život Apollonie je jedným milým úsmevom.

„Ozaj, či ty dakedy budeš vedieť vážne myslieť?“ povie starostlivá matka svojej dcére.

A ona miesto odpovede zase sa len zasmeje, bozká matku a pritúli sa k nej.

„Bezstarostne, veľmi bezstarostne hľadí moja dcéra na svet,“ hlavou príviedčajúc vraví ešte matka.

Malinové ústa panny opäť potrhly sa k milému pôvabnému úsmevu, jej biele líca poliala slabá rumeň, oko sa jej zaligotalo, ale akýmsi bleskom povedomia, ako čoby dosť smelá bola protimlúviť tomuto matkinmu tvrdeniu. Vzala jej ruku, touto podoprela si okrúhlu briadku a tak pokrúfac hlavou, šibalským pohľadom bliskala zpod čierneho obočia hore na matku.

„A vydaj?“ s laskavou prísnosťou kladie jej táto novú otázku. „Na vydaj kedy budeme pomýšľať?“

„Keď prídu pre nás,“ ihravo vetí Apollonia.

„Neviem, či si ešte niekto vezme smelosť k vážnejšiemu kroku.“

„Prečo?“ nepríjemne dotknutá opytuje sa dcéra.

„Na toto najlepšie odpovieš si sama.“

Apollonia pochopila, kam čelia tieto slová.

„Nie, drahá matka, nesmieš ma krivo posudzovať,“ vztýčila sa a s dôstojom slovila.

„Predstav si len, ale dobre predstav a posúď tých ľudí, ktorí sa posiaľ točili okolo mňa, a musíš mi za pravdu dať ohľadom môjho chovania sa naproti nim. Mnohí, a medzi nimi i ty, hovoria, že nemám smyslu pre vážnejší život; ale to je krivda. Tie mnohé bezsenné noci vydaly by mi svedectvo, že som o živote i vážne rozmýšľala, nakoľko sa to s mojím rozumom a v mojom veku len dalo, bez toho, žeby to hlavniu známku mojej prirodzenosti, tú vytykanú veselost, bolo sotrelo. A že toto k takým výsledkom viedlo, že som veľkú časť terajších mladých ľudí ako takých zpoznala, ktorí nikdy nedovedú ošťať dievča, ktoré, kto zná z akých pohnútok, k oltáru viesť dosť smelí by bohi, — preto azdaj len nikto nebude mňa obviňovať? Jeden je chlebár — ten otrávi i môjho ducha; druhý dávno premárnil a v rozkošiach utopil každý lepší cit svojho vnútra — mne by tedy len už tá vyhorená púšť pozostala; tretí —“

„Dobre, dobre,“ pretrhla ju matka v ďalšej reči, „aspoň vidím, že moja Apollonia i vážne vie myslieť: ale — ale povážme, že i z tej strany môže prísť takáto kritika.“

„Nech!“ povie dievčina a zapáli sa jej tvár. „Ale nech nikto nezatraca toho, kto si pred veľkým krokom otvorí oči; nech nikto nehovorí ani o mne, že hračku vystrájam so srdcom, preto, že neviem ukázať veselú tvár!“

„Ba azdaj nevedela by si líbit.“

Nevídaná červenost poliala tvár dievčiny, oči sklopila a po chvíly zvolna preriekla:

„Cit ten nedá sa zapref. Nech len prijde taký, že v jeho srdci najdem svoje srdce, ručím, že nebudeš mať proti svojej dcére žiadnu námitku,“ doložila ešte o niečo istejším, dôraznejším hlasom.

Matka ešte dlho, dlho dívala sa do jasného oka Apollonie. Táto sa zamyslela. Ale na tvári skvel sa jej ten milý úsmev. Dumala o slastných, celkom nových citoch svojho srdca, o ktorých sa teraz ešte nebola zmienila pred matkou. Kedykoľvek zrejmejšie zrkadlil sa ten pôvabný úsmev; kedykoľvek živšie zaligotalo sa jej oko: ústa sa vždy šepotat zdaly: „A ja ho už mám!“

Krásna mladost! Krýdla podáš svojmu odchovcovi, on vznesie sa na nich, svet mu je ničím, všetko a všetkým sú mu len jeho túžby a horúce bitie ideami zapáleného srdca. Svet nový, od zemskej hrudy odlúčený tvorí si sám.

Ale nevyzpytateľné pohnutky hybu našim svetom. Ako čoby sa závratu bál pri pohľade na tie vyššie vzlety, tak rád obstrihuva krýdla zapálenecov.

Kolko skvelých umov, kolko pevnej vôle zhytnulo už pre takéto okyptenie krýdel! Vymšiate, z výšky svojej pod bič potupy strhnuté ideále nepretvorí sa v reálne, vymytým tichým riečištom plynuce snahy; ony omračia hlavu vytriezveného horlivca, ktorý potom vo svojom sklamaní sám so sebou príjde do smutnej protivy.

Ten náš svet už mnohému mladému človekovi dal do ruky vražobný nôž!...

S unášajúcim zápalom a so železnou vôľou vstúpil i Justin Norbert do života. Duša sa mu v mohutných otrasoch vlnila a ramená roztvorily sa k objatiu priestoru, na ňomž mladistvá vôľa tak horela účinkovať. Boly to velebné okamženia! Ako keď lúče slnka rozlejú sa ráno na obzore a kvety uradované obráta oproti nim svoju rosou skropenú tvár, spev veselo poletujúceho vtáctva s vďakou vznáša sa v sladkej harmonii hore výšinami, sprevádzaný vzdychami človeka a veškerého pozemského tvorú: tak radovalo, usmievalo sa a pozdravom zdalo sa dýchať všetko efacie stvorenie zároveň s necitacím, keď Justin k nemu obrátil zrak pri tomto svojom kroku.

Lež — zamračila sa jasná obloha hneď za rána.

Zarazený mladý muž tam, kde sa mu lihotné slnečné lúče usmievaly, zhliaďnul desivý blesk hromu. Na tvárach, ktoré ho tak dobroprajne vítaly, odokryly sa neprajné zámary.

No, opravdový charakter nezná sa lakať!

Norbert sa nezklátil, nezúfal, ale sám v sebe hľadal príčinu nezdaru a opatrnejšie, obozretnejšie, s väčšou snahou a s nezlomnejšou vôľou hľadel napotom pokračovať.

Teraz ho sviedla náhoda s Apolloniou, a jednak efacie duše splynuly jedna s druhou

a objaly sa v horúcej lúbsti. Vlnenie sa jeho srdca nemalo dost na fanatickom blúznení; ono túžilo za nerozlučiteľným sväzkom s predmetom svojej lásky. Justin vážny krok zamýšľal urobiť u Apollonie.

Ale srdce, nech je samo v sebe jakkoľvek hlbokým, nemôže láske, zo strany ľudských potrieb, bez istého podstavca pôdu pojiť. Život je ťažký, podmienky jeho sú mnohé. Všetky tie rozhorúčené srdcia sklamaly sa veľmi, ktoré lúbstou mienily kojiť, lúbstou napájať a kúmiť i vonkajšie, hrubé potreby života.

Justin lúbil horúce, vášnive; vrenie jeho vnútra nemožným robilo chladné, prísne počítovanie s budúcnosťou: ale on zvyšoznačenému sklamaniu sa predsa predísť chcel. Justin zabezpečiť chcel si postać a tak pojiť potrebný podstavec pre srdce.

Posial sám skrovné svoje potreby zaokryval z dôchodkov pred nedávnom neočakávané zdedeného majetku a z dôchodkov svojich literárnych prác; teraz už uchádzal sa o úrad, pre aký on usposobený bol. Na výhladoch k tomuto už i preto neschádzalo, ponač ubezpečovaný bol zo strany vplyv majúcich osobností. On zimnične čakal rozhodnutie, keď i sám od tohto prajného výsledku urobil závislým svoje budúce blaho. Rozhodnutie sa stalo; ale Norbert veru nebol vymenovaný. Pozdejšie dôvernou cestou dozvedel sa i o príčine nezdaru. Zameškal vraj poklonu urobiť u náčelného úradníka patričného byrova.

S opovrživým bólnym úsmevom prijal úder a umienil si na inej ceste dôjsť k cieľu.

Učenou spoločnosťou vypísané byly skvelé súbehy na literárne práce a z týchto k jednému práve hodilo sa jeho najnovšie dielo. Presvedčený bol, že práca, v ktorú vdýchnu svojho ducha, ktorú v nadchnutí svojej duše s hlbokým citom a plápolavým ohňom položil na papier, obstojí pred súdom akokoľvek prísny.

„Obdržanie vypísanej odmeny pojiť by mi meno, ktoré potom snáď len rešpektovali by i tí dotkliví páni.“

Takto dumal si ináč skromný mladý muž, predpokladajúc, že zdarom tohoto polepšené bude i jeho hmotné postavenie.

Ale čo jak základné, predsa marné to boli nádeje! Medzi vyznačenými posudzovateľmi práve pre tento odbor nachodil sa jeden, ktorý, čo starší spisovateľ, od prvého Norbertovho vystúpenia báb začal sa o svoju slávu. Ako, ako nie, ale zvedel, že i tento nebezpečný mladý sok jeho súčasťnil sa na súbehu, zvedel i to, ktorá je jeho práca. Náhoda a či ľudská vôľa chcela to, že tento žiarlivec stal sa zpravodajcom posudzujúceho odboru, a koniec všetkého bol, že Justin i tu prepadol.

Čítal kritiku. Najčistejšie myšlienky a intencie jeho diela za nebezpečné vyhlásené, ako také karhané alebo práve vysmiaté boli. Videl, že je tu všetko zúmyselne poprekrúcané; videl, že zamlčané sú všetky jednotlivé, smelšie consequence objasňujúce miesta; videl, že prekrúteno poňaté je celé vyvedenie; videl, že sa tu o ztratenie nielen vecí, lež i osoby jednalo. A on ani len pochopiť nevedel, prečo a v kom by mal nepriateľa?

„Tedy stranníckosť a nepravda je všadiaľ, kam len ľudská ruka dôjde!“ trpkó zvolal zničený mladý muž.

A tento z ľudskej ruky pošlý úder zvláštny obrat mal zapríčiniť v jeho živote. Po mnohých duševných bojoch hotový bol pretrhnúť spojivo, ktoré nežne a predsa mocne viazalo ho k Apollonii. Takto odvrhnutý, potupený a vysmiaty nemohol si viac zastat pred týma očima, v ktorých predovšetkým žiadnou potupou nedotknutý chcel stáť. Od tohto nie menším bola i tá okolnosť, že podmienka všetkého, základ, na ktorom stavať mal, zrútil sa takým hrmotom, že striaslo, ohrozilo mu to ducha a omráčilo celý vonkajšok.

S mladým, horúcim, ale zlomeným srdcom stál nad rumom svojich nádejí; hlava mu ovisla, ako hospodárovi pri pohľade na pohorelisko svojho jediného domu, celého to jeho imania.

Utlumené city nehnyali ho viac tými bývalými cestami.

A Apollonia sa menej usmievala. Ukázalo sa, že nenie večným ani ten milý výraz jej anjelskej tváři.

Zrastajúcim nepokojom popudzovaná, horela dozvedieť sa o príčine nepochopiteľnej veci.

Ale Justin neprichodil, a ona nemohla sa o ňom dopytať ničoho.

K večeru jedného pekného jasného dňa Justin proti svojej obyčaji vyšiel na jednu najviac navštevovanú promenádu. Medzi tými mnohými veselými tvármi snáď len on sám bol zamračený, ako čoby s tými živými, hlučnými spoločnosťami ani nebol z jedného sveta. Nevšímajúc si nikoho, lahostajne a nedbalým krokom chodil hore-dolu. Zrazu zvučný hlas zavadil mu o ucho a vytrhnul ho z ťažkej dумы. Tak sa mu zdalo, že olovenou tiažou cíti tlak povetria a že ho zhora ohnivé hlavne majú zasypať. Nebol v stave hlavu povzniesť.

Z prava vedľa neho blížila sa Apollonia, v sprievode svojej matky.

Justin konečne po ťažkom dychu zdvihol hlavu, práve keď sa mu zrak už stretnúť mohol so zrakom dievčiny.

Výčítiek plný, nemý pohľad tejto vryl sa do duše mladého muža. Vystúpiť a ukryť sa už nemohol. Pripojil sa k nim.

Bystrý zrak panny útrpne videl Norbertov hlboký bôl.

Odišli domov.

Justin so zatisnutým srdcom vstúpil cez prah, ktorý neprekročiť viac nikdy bol si už umienil.

Rozpovedal všetko, a lúčiac sa so svojimi výhľadmi, túžbami a nádejami, v rozluke bôlnej, kde viazne slovo a mrznú myšlienky, odobrať sa chcel i od Apollonie.

„Ozaj, tak prázdne srdce, tak zkaženú hlavu poznali ste u mňa?“ slovila pohnutá panna. „Ostaňte, pre Boha, ostaňte! A jestli vás pri tomto len prísnosť rozumu vedie; jestli vám je srdce nie cudzím naproti mne: buďte ujistený, že Apollonia s hrdým seba-vedomím osvojí si váš osud. Ó, Justin! veď milovať v šťastí, pri usmevavom ligote slnca, je niečo každodenného; ale milovať v búrach a hromotreskoch, keď svojim dychom, svojimi prsiami môžeme kryť modlu srdca, to je to najvznešenejšie!“

Takúto oddanosť nemožné bolo odvrhnúť.

Norbert dosť odvolával sa na svoje svedomie, ktorým nútený je takto pokračovať; všemožne vyzdvihoval, že na obzore svojho života vidí hviezdu, ktorej sa bojí, nie pre

seba, lež pre niekoho iného, jehož budúcnosť dost nešlachetným bol by od svojich beznádejných osudov závislou urobil: keď však citom šlachetnosti nadchnuté nádrá milujúcej panny to všetko len k väčšej oddanosti rozpálilo, on zabudnul na útržky sveta, zabudnul na hrozivé svoje postavenie a Apollonia bola mu všetkým.

To vidieť — blázilo povzneseného ducha dievčiny.

(Dokončenie nasleduje.)

Príkladný panovník.

Sdramatisovaná povest arabská vo dvoch jednaniach.

(Dokončenie.)

Almansor. Velkokňahyňa matka vaša, znajúc o mimoriadnych citech kňazeviča, želala usporiť výbuch jeho bólov a skrze to i znepokojenie najbližších, čo sa len tajením udalosti docieľiť mohlo.

Panovník (k Vatekovi). Či je pravda, syn môj, že si ku vzornej Zulike dávno, dávno — ešte hen v detinstve, láskou zahorel?

Vatek. Vaša dobrota otcovská kyne môjmu svedomiu, udať pravdu. Moja láska ku Zulike počala sa len s mojím mládeneckým vekom, ktorý ma oprávnil myslieť a cítiť samostatne. Moje soznanie, že milujem Zuliku od detinstva, stalo sa na žiadosť tu prítomného Vezíra, vyskytnuvšieho sa za dejstvovateľa na stranu moju, pre jistejšie uskutočnenie túžob môjho srdca, ktoré tajomstvom boly. Výsledok jeho účinkovania bol ten, že rozhneval vás, milý otče, ba zničil klud a pokoj mnohých, nemužským, ba dvojstranným dejstvom svojim . . .

Vezír (zpurne). Knieza! . . .

Vatek (ku Vezírovi posmešne). Nežiadal som od vás, aby ste ma v prúde mojej, zo srdca tečúcej reči, hatil. Ostatne keď dosiaľ neznal, nech od teraz zná svet vaše nemužské kroky; váš zámer bol, zničiť všeobecne cteného Almansora na účet mojej nevinnnej lásky ku milostnej dcére jeho Zulike prejavenej a vzťahnuť celý vliv na vás samého. Rozvažujúc o tom, len len že sa na vás zaslúžene nepomstím. No neučiním to, lebo nechcem

Na jej tvári zase zaujal ten vnútorním nepokojom na čas rozohnaný milý úsmev svoje miesto.

A po pretiahnuvších mrákotách ešte spanilejší výraz dodal pôvabnému obličaju. Apollonia teraz ešte krajšia bola. Ako keď po zkazonosnej búrke zaligoce sa slnce a zdá sa nám, že poslal nevidané svetlo rozlieva, tak i úsmev na studných lícach Apollonie teraz sa v čarovnejšom lesku ukázal.

zatemniť nad všetky vaše pykle povýšeného Almansora, ktorý ma učil i proti nepriatelom a ošemetákom chovať sa veľkodušne.

Vezír. To je primnoho . . . také pohanie prežiť nemožno. (Chee odísť).

Panovník. Zostaňte Vezír a poslúchajte. (K Vatekovi.) Ďalej, ďalej, syn môj!

Vezír (v najvyššej nevôli). To je ukrutnosť.

Vatek. Uznávam, otče môj, že som sa proti vám prehešil udaním nepravdy, jako by som laskavé pomery ku Zulike už od detinstva bol udržoval; prehešil som sa ale i proti dobrému Almansorovi, lebo následkom toho padol v podozrenie, jakoby on sám bol ma utužoval v lásky pomeroch. Nie otče môj! Ozmiň to bol, čo neznámu, nevinnú a v tichosti pestovanú lásku moju ku Zulike, návodom Vezíra, pre tohoto mutné zámary vylúčil a v plameň roznieťil, aby ste Almansora jako rušiteľa rodinných pomerov našich odsúdili a ho o všetek budúci vplyv pripravili. On uchádzal sa o ruku Zuliky pre svojho syna Ozmína, keď predsa dobre znal, že k tomu Almansor nikdy neprivolí; za mňa pak vzal si dejstvovať u vás, aby nevinná láska moja ku Zulike, bola nie len trpená, ale i odobrená, keďže predsa dobre vedel, že rodinné pomery túto záležitosť neznesú; áno, celé dejstvovanie cieľilo výlučne na nezaslúžené poníženie dobrého Almansora . . .

Vezír (zronený). Prostriedky ku vyvádžaniu činov pre slávu zemepána nepadajú na váhu.

Almansor. Súdiť nad tým nepatrí do môjho kruhu. (K panovníkovi.) Vezírove zásluhy v službe milostivého zmečpána a drzavy sú podstatné. Nemyslím, žeby tak zaslužný muž podujímal kroky svojho pôsobenia bez rozvahy, v náruživostach a zo záujmu sebeckva na úkor nevinnosti druhých. No zrejme je, že v tejto záležitosti vzal mňa na oko, prečo? to len sám znat a riecť môže. Dobre činiť na všetky strany a bez ohľadov na osobnosť, to je moje pravidlo, dľa ktorého žitie moje riadim. Zapomnem na krivdy Vezírom mi učinené, žejajúc si, aby to i druhí ním ukrivdení učinili. Ano zapomínam, a prosím zaňho o milosť . . .

Panovník (dojatý k Vezírovi). Takto Almansor zmýšľal o vás i v ten čas, keď ste proti nemu na tých najklzkejších cestách úklady strojili. Vznešenomyselnosť a ústupčivosť je tá jeho jediná zbraň, ktorou svojích nepriateľov tak citlivo a s osohom poráža. Na Almansorovo orodovanie sa za vás, podržíte i na budúce doterajší úrad; no jestli vám je skutočne drahocenná moja blahosklonnosť, nuž žiadam, aby ste sa pokútneho jakéhokolvek pôsobenia stránili; žite a účinkujte jako Almansor. Bársky môj domáci i verejný kruh zo samých Almansorovcov pozostával! — (K Vatekovi.) Teraz obraciam reč ku tebe, syn môj! nemysli, že snáď neknížatský pôvod Zuliky je príčina, ktorá ma tvoju lásku ku nej hatiť nútíla. Zásady moje sú i v tomto ohľade osvedčené, svobodomyseľné, slušné — nedbám, skloň sa ku deve z tej najchudobnejšej chatrče, keď ku nej čistá láska v srdci tvojom prúdi, lež len svojím časom, po dosiahnutí najvyššieho stupňa, ktorý mládenec dosiahnuť musí, keďže meno pravého muža nosiť chce. V terajšom

tvojom veku nechať ta pútať láskou devy, znamenalo by prekážať ti tvojemu ďalšiemu vývinu v každom ohľade — vo vedách a života zkúsenosťach. Jestli toto postrádat budeš, nemáš nároky na postać pravého panovníka. Teraz, syn môj, je tvoj čas, na sbieranie potrebných ti síl; využi ho rozumne a vynalož prísne, tak zaoceľíš sa proti všetkým maznavostam a vyhráš slušné právo panovať svojim časom nad tými národami, ktoré s nami žijú, s nami hynú.

Vatek. Otče môj! vy povznesli ste zas ducha môjho nad povšednosť. (Padne panovníkovi do náručia.) Ďakujem vám. Za vašim príkladom kráčať budem pevne po cestách života, vyhybujúc sa vášňam a náruživostam i ohľadom na najnevinnějšíe smery. Uznávam z vlastnej zkúsenosti, že mladík vo vidinách lásky sa stratívší, postráda i vytrvanlivosť a chuť i potrebnú silu pre prísnejšie obraty života.

Panovník. Práve toto povedomie chcel som v tebe mojou prísnosťou vzbudiť. Teší ma, že som ho vzbudil. Celý spor je dľa mojej vôle vyrovnaný; poď, syn môj, no i vy dobrý Almansor, zasvetíme slušne toto slavné okamženie! (Odídu.)

Vezír (sám). Nuž hľa, to je ovocie môjho štvania a pletichárstva. Almansor žnie slávu, ja však haňbu. Z celého nestatočného dejstvomania môjho značí sa mi bólné síce ale predôležité naučenie, že jednoduchá statočnosť a samostatná dobrota zostáva vždy vo svojej cene. Tak príkladný panovník ale, jako je náš Morasem, zaslúži i príkladných radcov; stať sa takým, bude od teraz moja svätosvatá snaha.

(Opona spadne.)

Liptovín.

Anthropologické úvahy,

alebo

človek uvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho určiteľnosť kroz prírodu.

Dľa *Karola Rosenkranza* a v tomto odseku i dľa *K. V. Zapa* a jiných podáva *Pavel Hečko*.
(Dokončenie.)

Títo z prekrížovaných plemien pošlí potomci v každej temer krajine iné a iné meno nosia a rozmanitosť jejich sa ani vypočítat nedá. Kreolovia sú Európania v Amerike

zplodení; Albínovia sú púhy biely, chorovitý odrod Negrov. Kagoti v Pyreneoch a Kretíni v Alpách sú tiež z chorobnosti povstale odrody ľudské.

Plemená rodu ľudského rozpadávajú sa zase v čelade, t. j. v oddiely ľudstva, jehož reči sú si podobné. A čelade sa opäť rozvrhujú na kmeny, kmeny na národy, národy konečne na iné menšie vetve a ratolesti. Tak je čelaď vindická, ktorá sa rozvrhuje na kmen slovanský a litevský. Kmen slovanský delí sa na národ: český, poľský, ruský, sloveno- (od Slovincov) srbsko-chorvatský a na národ bulharský i srbsko-polabský. Národ český rozpadá sa na vetev vlastne českú, v Čechách a v Morave, a uhorsko-slovenskú, vetev česká ale delená býva na ratoliestku hanácku, podhorskú a iné.

Kmeny jednej čelade ľudstva hovoria jazykmi sebe príbuznými, jazyk každého kmene ale môže sa rozpadat na mluvy (jako jazyk slovanského kmene na mluvu: juhovýchodnú a západnú), alebo hneď aj na reči, ktorými jednotlivé národy jedného kmene hovoria (tak čeština, poľština, ruština, srbština a bulharčina sú reči jedného jazyka slovanského). Reči zas majú nárečia, čo nenie nič iného, lež zmenený spôsob vo vyslovaní jednej reči, ako na pr. v česko-slovenskej reči, reč česká a slovenská, alebo v srbskej reči, reč slovinská a chorvatská. A nárečia konečne mávajú ešte rozličné podrečia a rôznorečia, tak slovenská reč podrečia: prešporskotrenčansko-nitranské, gemerské, šářišké a turčiansko-liptovsko-zvolenské ako najčistejšiu slovenčinu.

Počet všetkých reči na svete ťažko sa dá určiť, posial sa však udáva 860 reči a 5000 nárečí. Medzi tolkými rečiami sa predsa na tomto zemskom svete svojou rozšírenosťou iba 15 reči povznieslo, a tie sú: čínska, arabská, turecká, perská, hebrejská, sanskrit, španielsko-portugalská, nemecká, slovanská, anglická, francúzská, grécka a latinská v Europe a v iných dielach sveta, konečne malajská na ostrovoch oceánskych.

Takto opisuje plemená ľudské Zap; niže uvidíme, ako jich charakterisuje Rosenkranz, kresliac nielen jejich fysickú, ale i duševnú stránku.

My v prechode od jedného ku druhému toto dodávame čo vlastnú, aj inými potvrdenú mienku: Ako behom časov, dokonalejším vždy oboznamovaním sa Europčanov s rozmanitými plemenami ľudstva, po obore zemskom rozšírenými, zrastá aj pravdivejšie a všestranné poznanie týchto plemien, o nichž nám cestovatelia naši i zaujímavé zprávy podávajú: tak nabývame aj to presvedčenie, že nemožno všetky národy podľa plemien jejich pod také prísne známky zahrnúť, žeby sme mohli s istotou povedať: ani jeden národ alebo kmen neodchyluje sa od tých nami poznávaných všeobecných, kathegoricky vystavených známk plemena, lebo nachodíme práve odchýlky, ktoré nás podivom naplňujú. Tak hľa dokazuje sa, že medzi afrikánskymi černochochmi nachodia sa kmeny hellenskej postavy a profilu, ako sme to už pri Kafroch zpomenuť, i sme v rozpakoch, ako tento pekný a milého vzezrenia kmen africký k plemenu obyčajných černochoch, najnižší stupeň organizácie človeka predstavujúcich, pripočítovať. Taktiež dosvedčujú cestovatelia, že kanadskí Indiáni nesú barvy medennej. Iba klimatické rozdiely dokazujú sa byť stálymi, ktoré sa aj s historiou natoľko shodujú, nakoľko sme o tom presvedčení, že historický vývin ľudstva a preto pokrok ducha slúčený býva s miernym pásmom zeme.

A tu už podotkýna Rosenkranz, že v čiernom plemení je duch ľudský prírodou sputnaný, bez svobody určovať sa sebou samým. Táto bezprostredná jednota človeka s prírodou láme a ruší sa už v žltom plemení (čiastka plemena to severského). Ono sa už povznáša nad prírodu, tvorí deje, ostáva však stáť na istom stupni historie ako v Číne a v Indii (Indov pripočítujú iní práve k dokonalejšiemu plemenu, a my toto zaostatie na ceste rozvoju duševného pripisujeme jejich dielom bramaistickému, dielom ale muhamedánskemú náboženstvu, kde toto veľký počet vyznavačov zahrňuje) alebo ztráca sa čiastou v krajnosti náruživej povahy mahagónovej barvy Malájov

na ostrovoch juho-indického mora, čiastou ale v krajnosti apathickej povahy červených Indiánov pevnostného amerického. Biele plemeno žije v pocite svobody duchovnej, podmaňuje si prírodu, duch ho pobáda k neustálemu pokroku; ono preputuje celú zem, útočí na všetky iné plemena, núti ich vo vedomí istého víťazstva nad nimi brať podiel na jeho kultúrnej práci a javí sa ako vodca ľudského rodu v histórii.

Tenže náš Rosenkranz charakterisuje ľudské plemena dľa svojho podelenia na troje, hovoriac nielen o jejich fyzických, ale aj o duševných známkach a vlastnostiach, z ktorej príčiny k podaniu čo najvyššej charakteristiky plemien nasledovať budeme verne v hlavných ťahoch tohoto znamenitého anthropologa a psychologa.

1. Čierne plemeno označuje pleť čierna, vlnité, kučeravé, voždy čierne vlasy, vyčnievajúca spodnia čelust, tak že obidva rady zubov jedon uhol pôsobia, tupý, sploštený nos, krátke čelo a svalovité, k noseniu bremien ustrojené telo. Stredným bodom jeho sídiel je južná Afrika od Atlasového pohoria a Haruču po Abyssínske Alpy. V ňom sa javí dľa Bory St. Vincenta najnižší stupeň v útvaru človeka

Ako sa takto ustrojený človek i v inom plemene nachodiť môže, poznamenávam, že videl som aj inoplemenných ľudí dľa barvy a profilu veľice podobných černochovi.

Sem patria ďalej Hottentoti, u nichž to, čo zvieracieho a opici najbližšieho v plemeni tomto obdivujeme, najvýraznejšie sa predstavuje, menovite u Hottentotov krovinovatých, ktorí v krovinách prebývajú a u Nemcov „Buschmänner“ slujú. Tento kmen černochovo má byť duchovne tupý a špatný. Naproti tomu ale sú Kafri, o nichž už zmienku sme učinili, rod pekný, štíhly a plný mužnej odvahy.

Na poľnoc od Kapu až hore k Sudanu, z jednej strany po Guineu a Senegambiu, z druhej strany ale po Adel a Ajan prebývajú vlastní Negri, homo ethiopicus (človek ethiopský) v nekonečnej rozmanitosti kmenovej.

Nutno nám tu však rozdiel urobiť medzi murínom stredo-zemským, stredo-afriickým a medzi murínom morského pobrežia (Küsten-neger), lebo keď prvý vo svojej utiahnutosti a volnosti od cudzých vlivov zachoval opravdivú rydzosť plemena svojho jak fyzicky tak duševne, murín na pobreží morskom osadený, Europeanom a inoplemennikom veľice prístupný, mnoho utratil zo svojho pôvodného rázu a preto nemôže slúžiť za týp rydzého černocho. Taktiež veľký rozdiel nachodíme medzi značne rozvitými Ašuntami a medzi Šangallami, ktorí sa od pravekov pres leto v južno-západnom kraji Abyssínskych Alpov sdržujú, živiaci sa v bohatých na divinu horách z lovu, a len v dobe daždivého počasia, ktoré na zimu vždy pripadá, ako tí nesmrteľní troglodyti ľudského pokolenia, v mäkkom piesočnatom kameni najbližšieho pohoria, jaskyne si kopajú, v nichž so zhospodárenej diviny žijú. Jak často sa už vrhaly tieto od Abyssíncov honené divé tlupy na iné kmeny, čím pohyby zapríčinily, ktoré celú Afriku pobúrily, bez toho, žeby to pre nich i ten najchatrnejší prospech bolo prinieslo.

Černoch predstavuje v svojej povahe bezprostrednú subjektivnosť, ktorá nemôže k tomu dôjsť, aby sama seba za skutočný predmet postavila a sama seba v histórii, v dejoch a dielach vyobrazila (znázornila), čím sa stáva, že on vzdor všetkým krutým vojnám bez histórie ostáva. On zná len prítomnosť, bez toho aby sa s úľubou rozpomínal na svoju predošlosť, alebo aby s dákym záujmom myslel na svoju budúcnosť a ju si sobrazoval. Jeho bohom je okamženie, čo potvrdené vidíme i v jeho náboženstve, lebo jeho fetišstvo nám to jasne pred oči stavia. Černoch je dobrodušný, čo aj jeho náklonnosť k hudbe a k tancu dosvedčuje. Avšak jeho dobrota je iba prirodzená, bez základu duševného, bez vzdelania; z tejto príčiny on práve tak ľahko do zlosti upadá, ktorá sa v besu neohraničenej ukrutnosti javí. Či nemal jedon kmen kráľovnu Xinga, ktorá vydala rozkaz, živé deti v mažiare roztlkať? Táto až k besu a k ukrutnosti vybušujúca ukrutnosť môže mať známy fyziologický a psychický sväzok s chlipnosťou, ktorá, ako sa nám udáva,

v čiernom pleme s celou čerstvosťou a silou prírodnej moci bujneje. Však i to vieme, že mnohí černoši majú i sto synov. Chatrnosť veľkého a sila malého mozgu tiež ukazujú na prevahu pohlavnej plodnosti.

Vôbec žije človek v Afrike celkom prirodzene ako plod prírody. Jednotlivec nemá ešte ako taký platnosť a cenu, lebo príroda je proti jednotlivcovi lahostajná. Stredozemní muríni ponosovali sa bratom Lander, že kúpectvo s otrokmi velice upadáva. Ašanti plnili priekopy pri dobývaní pevnosti Cape-Coust miesto obyčajnými hmotami mŕtvymi telami. Jedna mladá bohatá krásavica ašantská, Assu v i n a, mala toľko záletníkov okolo seba, žeby jej bol vydaj najväčšie nesnádze spôsobil, ponevác by si svobodnou voľbou vela nepriateľov bola narobila. Čo urobila tedy? Povolala všetkých svojich záletníkov k sebe, dala jim hostinu, zaspievala jednu pieseň a vyhodila sa potom v najradostnejšom rozruchu s jedným pušným prachom naplneným sudom do povetria. A dač podobného deje sa bez všetkej sentimentálnosti, lebo čerstvo za rozhodnutím nasleduje skutok.

V novších časoch vela bolo hádok o africkom pleme. Predtým za to mali, že je černochoch neschopný vyššieho života, iní, menovite opát Gregoire, zastávali nadanosť černochoch, uvádzajúc za príklad murína Toussuint-Louvertura, ktorý sa duševne vyznačil, kolóniu Liberiu, černošskú svobodnú obec, a iné tomu podobné zjavy. Za našich časov, menovite po bojoch amerických, za zničenie otroctva vedených, popri vlive, ktorý európejské plemeno na týchto ľudí vyvíra, menovite dobročinná a spasiteľná moc kresťanstva dosvedčuje, že aj černochoch môže sa povzniesť k vznešenejšiemu životu ľudstva. Teraz zaiste zjavujú sa medzi nimi nielen priemyslu schopní ľudia, ale aj takí, ktorí sa učenému stavu oddávajú a miesta svoje v rôznom povolani prospešne zastupujú; tak sa píše o hercoch, rečníkoch, o kňazoch a lekároch, o pravotároch a vôbec vzdelancoch medzi nimi. Avšak musíme tu rozdiel urobiť medzi možnosťou, to, čo je všeobecne ľudské, i v černochovi môcť rozvíť, a medzi skutočnosťou, čo on sám sebe ponechaný v histórii vyviedol. Ohla-

dom zpomenutej možnosti nutno nám bezvýmínečne dopustiť, že černochoch vo všeobecnosti tou istou schopnosťou je nadaný, ktorou sa vyznačuje ktorýkoľvek iný človek, a že len od rozvíjania a vzdelávania týchto i v murínovi spočívajúcich darov všetko závisí, čo ale na každý prípad zavčasu, teda za mladí stať sa musí, prv lež jednotlivec tohoto afrického plemena zkrehlosťou svojho kmena zachváteným byť môže. Čo sa ale skutočnosti týče, tu je to dokázanou pravdou, že plemeno africké samo od seba alebo samo zo seba nič pamätihodného neutvorilo a nevykonalo. Černoši boli posiaľ nešťastnou obeťou ľudstva, oni platili histórii väčším dielom ako otroci iných národov neblahú daň svojím telom a životom. Kde oni štát založili, ako v Hajti, tam sa to prostredníctvom kresťanstva a formami európejskými previedlo. Lebo čo by bolo dač pôvodne afrického na tomto štáte? Tak aj v Senegambii u kmene Fulah a Mandingov vliv Islamu do povahy vziať sa musí. I Liberia je dielo kresťanskej horlivosti u černochoch. Sami zo seba bezprostredne nič výtvarného preukázat nesú v stave, ale aj popri daktorých spôsobilostiach a priemyselných výrobkoch, jako vyrábaní remeňa, prerábaní kovov a pri roľníctve stoja ešte na nízkom, podriadanom stupni. Žeby sa vnútro Afriky obývajúci černoši netušenou ešte vzdelanosťou vykázat mohli, ako daktori chvalorečníci tohoto plemena myslia, nenie k uvereniu. Najdôkladnejšie skúmania o stave a živote Afrikánov máme od Waitza, ktorý o ľuďoch prírody písal, a ktorý všetko použil k opisu černochoch, čoho sa len o nich z najrozmanitejších cestopisov dočítať mohol. A síce s kritickým upotrebením nashromáždeného materiálu. Bez predsudkov ocenil muž tento čierne plemeno ako prírodopytateľ a filozof, a toto jeho ocenenie vypadlo proti tým potvorným obrazom, v ktorých černoši predstavovaní bývali, priaznive pre týchto. Keď tomu navzdor Burmeister vo svojom zaujímavom ináč pojednaní: „Čierny človek“ nepriaznive sa o nich vyslovuje, dostal v tom spravodlivú odvetu, že on tento ľud nie v jeho svobodnom stave, ale iba ako brasíliánskych otrokov poznal. V Londýne

získal jeden černošský lekár za svoju v kongresse prírodovedcov držanú prednášku práve pochvalu. V Berlíne sa udala v lete r. 1862 tá pamätná príhoda, že pri jednom kráľovskom obede trojakého plemena ľudia podiel brali, a síce predseda svobodnej obce Liberia, Benson, na jednej, na druhej strane ale knieža zo Samosky, čo hlava japonského vyslanectva, po boku kráľovny Augusty sedeli.

2. Žlté plemeno. Toto plemeno označuje leb, ktorý je od predku vyvinutejší nežli od tylu, kosti líčne vyčnievajú gulovato, oči ležia viac alebo menej šikmo, nos je tu ešte sploštený, vlasy na hlave hladké, ale pevnotuhé, farba pleti je žltá, v najpočetnejších odstienuch.

Zvláštny, podrobný útvar tohoto plemena nedá sa pre jeho nekonečnú rozmanitosť náležite sriadit a len tak po trúfaní možno nasledujúce skupeniny rozoznať, a síce obyvateľov

a) Južno-morských ostrovov;

b) Amerikánov (pôvodných);

c) Severovýchodné obyvateľstvo Asie.

a) Skupenina kmenov južno-indického Archipelagu, ktorá sa rozpadáva:

z) Na černošský kmen austrálnych Negrov, alebo na kmen Papua, homo intermedius, na Novej Guinei, čierny, kučeravých vlasov, ale s bradou obrastlou. S ním sú spríbuznení ľudia kmenu Harafora (Afuru), homo melaninus, na zemi Van-Diemens, vnútri ostrovov na Formose. Najkrajnejší v tvare nepríjemnom je tu Novohollandčan, homo Australaticus.

β) Oceánci, homo occidentalis, na skupenine ostrovov južného mora, na ostrovoch tedy Spoločenských, Marquesas, Rybárskych atď. Krásni, štíhli ľudia mahagonovej (červenej) barvy.

γ) Maláji, homo orientalis, sú smelí, odvážliví, od nepamäti v plavení na loďach preslulí ľudia. Vliv jejich sa rozprestiera na celý Archipelag, jako sa to z jejich civilizácie a reči, ktorú rozvili, i z poriadkov, ktoré tu udomácnili, dokázat dá. Pravde podobné je,

že drevne obyvateľstvo, ktoré po ostrovoch našli, do stredu zeme zatlačili a ho vókol po pobreží otočili. Kroz Angličana Rafflesa a Alex. Humboldta obdržali sme o jejich civilizácii a historii určitejší názor; teraz vieme, že sa zo Sumatry do Malakky prisťahovali, a že tento kmen až po Madagaskar je po samých ostrovoch rozšírený. Keď v skupenine tejto austrálsky človek najnižšie stojí, v Malájovi spatrujeme už zvláštny kmen, človeka duchovnejšie vyvinutého. Pôvodní obyvatelia týchto ostrovov zodpovedajú týmto silou vulkanickou z mora vytisnutým a vyvýšeným zemiám, a preto sú oni hrozni náruživci. Keď podstata černochova zrači sa v žiadosti človeka na okamih opanujúcej: obetuje Malájčan bytnosť svoju s väčšou rozvažitosťou, s horúcosťou náruživosti, ktorej si je povedomý a ktorú vyznáva. To divé, zbesilé behanie, keď sa svojej ostrej sekere alebo noža chopí, a kedy všetko, čo mu v cestu príde, zráža, je vrchol jeho tropického vzteku. Viera v krvosavcov je na ostrovoch sundaických a molukkských udomácnená. Jeho láska je práve tak smyselná ako horúca, na protí tomu u černocho nosí viacej ráz jednoduchej chlipnosti a zvieracej povahy na sebe. Schopenhauer myslí, že pôvodná farba človeka je brunatná, toto je ale blud, lebo novorozeniatka všetkých plemien sú pri narodení skôr biele ako čierne alebo brunatné. Oni dostávajú svoju farbu až po narodení. Tuho tmavá čiernosť povstáva iba tam, kde horúcosť a veľká vlhkosť spolu účinkujú.

b) Amerikánska skupenina rozpadáva sa na

z) Patagončanov, homo patagonus; na

β) Botokudov, homo americanus; na

γ) Severo-Amerikánov (homo columbicus), k nimž Peruánov a Mexikánov natoľko pripočítat nutno, nakoľko sa títo do svojej krajiny od severu prisťahovali.

Keď Blumenbach zvlášť americké plemeno rozoznáva, v čom ho Cuvier a Lapecède podporujú, Rosenkranz myslí, že pre rozdielnosť barvy a síce železnohrdzavej alebo medennej, ktorá újež má mnohé odstieny, toho naskrze netreba stanoviť. Duševnia charakteristika pôvodných Amerikánov

je jejich sebecká v sebe uzavretosť, t. j. mlčanlivosť a nesdielnosť. Ačkoľvek sa tie najbližšie k sebe kmény ohľadom rečí často nerozumejú a v spôsobe jedenia, pitia a pripravovania si svojho nočného loža len malom a nepatrnom sa od seba delia, predsa v tom sa srovnávajú Južní Amerikáni so Severními, že obydva prechovávajú v sebe sklonnosť mlčania a opanovania seba. Pravda, že sa nám takáto uzavretosť do seba pozdáva byť barbarskou, (možno, že je to iba nedôvera k cudzincom, menovite k Europanom cudzie zeme a rody dobývajúcim), ale u Amerikánov je to zvláštny ráz, čo na jejich mužskosť ukazuje, zvlášte keď uvážime Montezumov obdivovaný stoicismus, ktorý trápený a mučený byv od Španielčanov ukrutne, žiadneho boľastného kriku zo seba nevydal, a to až posiaľ charakterisuje severo-amerických Indiánov, ktorým sa bezvášnivost pripisuje. Celkom iné sa nám javí Černocho, ktorý je oproti týmto dobrodušný a shovorčivý, citlivý, prudký a ohnivý, kdežto je Amerikán sebecký, nesdielny, dobrý pozorovateľ, chladný, pyšný a k sviatočnosti i v mluvení náklonný.

c) Aziatská skupenina rozpadá sa:

z) na trpasličkých, zakrnelých Lappov, homo hyperboreus. Sú to obyvatelia severného okrajku Európy, Ázie a Ameriky; jako: Lappovia, Samojedi, Korjaci, Grönlandci a Eskymáci, oni sa tak veľmi srovnávajú vo svojej zovnútornej ústrojnosti a v spôsobe života, že ztadiťto zavieranom, ktorak obyvateľstvo Ameriky zo Severnej Ázie vyšlo. Skúmania o vyhynulom kmene Čudov, jehož mnohé pohrobieštia sa posiaľ v Sibírii nachodia, utvrdzujú nás v tom domnení, že je táto hypothesis pravde podobná. Amerikánskym národopíscom padly do očí pri Indiánoch mnohé ťahy, ktoré na jejich príbuznosť so židmi ukazujú, ba aj anglický kapitán Murryat, ktorý čo pozorný skúmatel Indiánov toto zvláštne pripomína a vo svojom cestopise aj mnohokrátne dokazuje. Tomu podobne i Kaslin, maliar sostavil vo svojom výbornom diele o Indianoch, medzi ktorými sa dosť dlho zdržoval, takéto podrobnosti v jedno. Kniha Mormon, nasledkom jež veľké náboženské

hnutie v Európe povstalo, spočíva vlastne na tej hypothesisi. My to z tej strany ochotne prijímame, že podopiera našu mienku o pochádzaní celého rodu ľudského z jedných prarodičov, keď že už teraz značne odchodní od židov, čo do barvy, do zvykov a vzdelanostnej povahy Indiáni, ešte toto podobenstvo k židom, či v organisácii tela, či v ťahoch tváre a či vo zvláštnych hlasoch svojej mluvy, menovite v charakteristike hlasu „ch“, zachovali. A kto nám to rozlúšti, jako sa títo potomci židov, prebývajúci nekdy v blízkosti stredozemného mora, do severnej Ameriky dostali?!

3) Číňania, homo sinicus, s nimiž v pokrevenstve stoja Japonci, ktorí ako kolonia z nich vyšli, od matky zeme sa však dávno neodvislými stali.

Číňania sú národ veľmi pamätný, jako jeden z najvzdelanejších pohanských národov sveta, sú spolu i národ starý, dávnoeký, a divno nám, že Gréci a Rimania ničoho o nich neznali, ač i oni majú svoju dávnu historiu. No ale nebudeme sa tomu diviť, keď uvážime, že sa oni od iných národov izolovávali, majúc celú ríšu na sever i východ, povestným čínskym múrom ohradenú a opevnenú, na nomž celé pevné bašty vystavili. Zap jich za Blumenbachom vriaďuje medzi plemeno severské. Europania iba v 19. stolytí vynútili od nich prístup do jejich nebeskej ríše, ako ju sami radi nazývajú. Menovite Angličania a Francúzi vťiahli do srca cisárstva Pekingu a donútili jich k svobodnému so sebou obchodu. Rusi ale jim odňali krajinu popri Amure sa rozprestierajúcu. O Číňanoch možno povedať, že v daktorých vynálezoch dávno boli predbehli Europanov, ktorí však pochyťivše tieto, ďaleko jich opäť za sebou zanechali. Menovite znali oni prv než Europania výborný porcellán a papier hotoviť, vynašli pušný prach, mali knihtačiaru s nepohyblivými písmenami, vynašli a užívali pri plavbe morskej kompas, tkali hodbáv i pamuk, hotovili z neho pekny i drahý tovar a pripravovali i obdiv náš vzbudzujúci lagirovaný papier, ktorý znali a znajú tak jemno a mäkkó tiež vyrábať, že ho i na miesto vreckových šatiek potrebujú. Vyznačujú sa rozumom, majú technické schopnosti,

len obrazotvornosť (fantasia), tá mohutná tvoriteľka krásneho umenia, je u nich mdlá, prečo ani v malbe, ani v hudbe, ani v básniectve nič znamenitého vyvieť nevládali: k tomu jejich rozum neznal si tak utvoriť základné písmeny reči, jako jich Europejci od dávna užívajú, ktorí pomocou 25 všelijak punktovaných a čiarkovaných písmen hoc čo napísať umejú, kdežto Číňania k tomu 80.000 znakov potrebujú, z čoho vidno, že jim chýba na vtipe všetko sjednodušujúcom, lebo sú bez ideí a bez jednotiaceho všemu.

Ináč prirovnajúc jich k ostatným Aziatom, uznať nutno, že postúpili dosť vysoko v civilizácii a kultúre, tak sa vyznačili v roľníctve a hospodárstve, pestujú od dávna výborné thee, čínskym nazvané. Jejich priemysel museli obdivovať i Europania, tak tiež viedli i živý obchod so susednými národmi, budto svojho plemena, alebo s takými, jejichž presily alebo útočnosť, nebolo jim treba obávať sa; tento obchod, jaknáhle k tomu donútení boli, rozšíril sa teraz i na iné čiastky zeme. Ďaleko to priviedli podobne v sriadení štátnej správy a zvláste v polícii, umení a vedou nad iných súplemenníkov vysoko vyznačení. Avšak vzdor tej driernej civilizácii svojej ostali na istom stupni stát. neznajúc ďalej pokročiť a vyššie sa povzniesť aspoň prijatím cudzieho pokroku; no to zapríčinila u nich tá podivinská bázeň jednak, aby v žiadnu odvislosť od cudzincov neupadli, jednak ale istá jim vrodzená hrdosť, aby nemuseli iných, pokročilejších v týchže oboroch ľudí nasledovať. Keby boli mocnejším a živším duchom nadaní, boli by sa dávno z tej starej, stojatej kultúry vymanili, pri nejž ale merave ostávajúc, podobní sú človeku, ktorý starý obnosený kabát znovu a znovu vykefúva. Nemožno i to do ohľadu nezvať, že jich aj jejich pohanské náboženstvo v tom valne hatilo, menovite Confuciusov konservatívny duch a jejich Budismus.

Nad Číňanov, svojich bratov, vyšvihnul sa v novejších časoch národ Japonský, jehož panovník, Mikado praje pokroku a dáva svoj ľud vyučovať europejskému priemyslu, obchodu, umeniu a vede. Tu sa stavajú už železnice, upotrebujú parné stroje, vyrábajú

europejským spôsobom zbroje, obchod sa vedie s mnohými národmi, ktorý insularne polozenie krajiny na mori znamenite napomáha. Uvádzajú i školy po europejsky sriadené do života, ba zakladajú už aj universitu. Na dôkaz svojho opravdivého postupovania vo vzdelanosti prijali europejskú abecedu a tlačia už pohyblivými písmenami spisy svoje, menovite časopisy jakéhokolvek druhu. Kresťanstvo i do tejto ríše vniklé muselo síce krvavú skúšku podstúpiť, tak že známi sú nám japonskí mučedníci, ktorí tak ako náš Spasiteľ museli svoj život na kríži dokonaf, a tak na nich sa potvrdilo, že vzali kríž svoj a nasledovali verne božského zakladateľa viery a pravdy kresťanskej. Lež i tu pomohol verný Spasiteľ, lebo kresťanské národy Europey pripustiac si to k srdcu, mocou a hrozbou svojou zamedzili takéto ďalšie prelievanie krvi pre svätú vieru. Japanci vytriezveli teď zo svojej pohanskej streštenosti a ostávajú tolerantnými, i jesto nádej, že sa národ tento pomaly k Bohu kresťanskému obráti. Priemyselnosť tohoto národa a najmä pilnosť a dômyselnosť v hospodárstve a v zahradníctve je k podiveniu.

Do tejto asiatickej skupeniny patria aj Mongoli a Tatári, kedysi celej Europe hrozni, jejichž príbuzný kmen Hunni pod Attilom, bičom božím sa zovúcim, tiež potoky krvi ľudskej prelievali. Anthropologia jich zahrňuje pod menom homo scythicus, oni sú oproti postavení Číňanom, pokojný život od predávna milujúcim, poneváč títo nám predstavujú pohyblivosť a tekavosť prirodzene vášnivého človeka. Kmen Mandža opanoval aj Čínu, z nehož pochodí aj terajšia dynastia čínskych panovníkov a väčšia časť správcov tamedej ríše. Oproti týmto divým útočníkom nič nepomáhal Číňanom jejich ohromný a pevný múr, oni ako švizki synovia stepy preliezli prezeň, opanovali ho, a s nim celú ríšu avšak tu vpustili aj svoju divokosť, lebo civilizácia čínska prerobila jich na krotkejších ľudí. Medzitým aj na juh a na západ rozliali sa tieto národy ako: Buchári, Kalmuci a Kirgízy. Svojím časom strašní europejskému svetu, ktorý v 13. a 14. stololetí nevládal ešte tou zbrojnou silou, ktorou teraz

ohromuje a na úzde drží takéto národy, a ktorý úžasne imponuje hordám, predtým žiadneho mravu ľudskosti neznajúcim. Oni neodolajú už viacej kanónom, puškám a bodákom európejským.

Vzdelanostná schopnosť kmenu tohoto je dosť značná, lebo v Samarkande kvitla kedysi aj universita pod arabským vlivom, muhamedánstvo ako také, neprivedie žiadon národ zeme k vysokej a pravej vzdelanosti. U Mongolov ostala vzdelanost ako násada, ktorá dosť skoro vyvetriet zvykla. Attilova a Džingischanova ríša tak skoro sa rozpadla, ako skoro bola povstala. Bolo to len násilnosť barbarskej moci, bez ducha pravdy, božskosti a ľudskosti, a preto aj zhytúť mu-

selo. Cele ináč účinkovali vyboje Alexandra Macedonského a všetky vyboje Europeanov v iných častiach sveta, nutnosťou historie sveta povstale, ponevác, ako Gréci všade vysievali semä hellenskej vzdelanosti, tak kresťanské národy mocou svojej kresťanskej vzdelanosti rozsievajú opravdivú ľudskosť a kultúru tam, kde jim neide len o kupectvo a obchod, ako Angličanom, alebo o panstvo a moc, ako niekedy Španielom v Amerike. Mongoli znajú iba striedavosť, medzi melancholickým zpäťvržením sa do seba a medzi neohraničeným tekaním v neurčitú diaľ. Oni spájajú sebecké zahľbenie sa Amerikána s bezuzdnou vybuchnosťou a prostopašnosťou Malája.

Listy z Čiech.

VI.

Zlatá Praha, v novembri 1879.

Slovan a spev, to sú dva nerozlučné pojmy. Do nedávna obdivoval svet len čorokrásne prstonárodné piesne Slovanov, teraz i umelá hudba, najmä česká a ruská, vymáha si úcty a pozornosti celého hudobného sveta. Hudba je mluva národov. Krásy jej pochopí i cudzinec, k pojatiu jej vytečnosťí není treba komentára. A tak podivajme sa k najbližším bratom naším, jako vyvíjovala sa umelá hudba u nich, čo má veľkého, krásneho.

Nateraz prehovoríme len o hudbe dramatickej, hudbu instrumentálnu a vokálnu (serenady, symfonie, variácie, piesne atď.) ponechávajúc si na pozdejšie.

Dr. Hostinský, slovtuný tunajší esthétik hudobný, povedá o českej opere, že možno znamená v rozvoji jej dvoji prúd: jeden tvorí geniálny Smetana a vedľa neho Bendlova opera „Lejla,“ a tento má svoje samostatné postavenie; druhý prúd tvorí väčšina ostatných spevohier, ktoré zostaly bez všetkého vlivu na české umenie hudobné, z nichž zase jedna časť snažila sa rôznou mierou a s rôznym výsledkom podriaďiť sa smeru Smetanovmu.

Tolko za úvod. —

Čechovia, ktorí dľa výrokov Burneya, W. A. Mozarta, Hectora Berliozu a jiných sú

najmusikálnejším národom, nemali do r. 1825 operného skladateľa. A čo by mu bolo osožilo komponovať, keby sa jeho opera snád raz za rok bola dávala a potom odložila na mnohé roky? Českí skladatelia skladali síce opery, ale buď nemecké lebo italské, na pr. Mysliveček, Dussek, Tomášek, Kalliwoda, Kittl, Albert a stá jiných. Až r. 1825 spojil sa Fr. Škroup, který bol už složil niekoľko českých piesní (medzi nimi i „Kde domov můj?“ českú nár. hymnu), s básnikom Chmelenským za tým účelom, aby vytvorili prvú pôvodnú operu národnú. Škroup bol vtedy mladíkom 24-ročným, plný ohňa i života; pustil sa tedy s chuťou do práce a 2. febr. r. 1826 hrala sa prvá česká opera: „Dráteník,“ ktorá sa nesmierne ľúbila. Dávala sa mnohokrát, nie tak pre hudbu, jako pre majstrovské predstavovanie drotára Jánom Lukešom. Lukes bol výtečným spevákom a slovo spievané sprevádzať vždy posuňkami a hrou umelecky dokonalo. Teraz má opernú školu v Prahe. Rozpráva sa, že Ferda Náprstek, veľký dobrodinec chudobného ľudu, zavolať do jedného predstavenia „Dráteníka“ našich trenčanských drotárov, po Prahe sa túľajúcich, a títo posuňkami, pohybami, postavou, rečou a spevom Lukesovým tak boli dojatí, že hlasite medzi hrou volať zradli: „Toť brat je náš, toť brat

je náš!“ — Ostatne je hudba práce tejto slabá, instrumentácia chudobná, faktura celku začiatočnícka. Najväčším jej nedostatkom je, že nemá žiadnych sborov. Lukes, nedostihný predstavovateľ drofára, mal o jej udržanie veľkú zásluhu. Priaznivý úsudok a shovievavosť českého obecnstva dodala Škroupovi odvahy — za dva roky po tom bola hotová opera nová: „Oldřich a Božena,“ opäť s textom od Chmelenského, a dávala sa prvýraz v decembri r. 1828, neudržala sa však na javišti tak jako tretie dielo Škroupovo: „Libušin snátek“ (s textem zase od Chmelenského), ktoré hralo sa prvýraz r. 1835. Po 12. rokoch, v nichž opera česká odpočívala, objavil sa jakýsi Jirí Macourek s operou „Žižkův dub“ r. 1847. Skladateľ žil jako vojanský kapelník v Itálii a práca jeho bola slohu čisto italského. Zmizla z repertoáru. R. 1862 sverili divadlo podnikavému, nadšenému preň kupcovi Liegertovi, ale neoboznaľnému s českou vecou, ktorý považoval divadlo dľa Schillera za dojnú kravu a nie za ústav umelecký. Národnia opera spala, pohostinské hry znamenitých spevačiek a spevákov cudzozemských plnily kassu. Následník jeho, Fr. Thomé, lepšie porozumel významu českej opery a nemeskal vo scénu uviesť pôvodnú 3 aktovú romantickú operu „Templári na Moravě“ (text od Sabiny) od Karla Šebora, 1865. Šebor obral si Wagnera za vzor a vytvoril na svoj mladistvy vek dielo neobvyčajných krás, ale pri tom všetkom nemohol sa vymaniť z nešťastného eklekticismu Gounodovsko-Mayerbeerovského a dopracovať sa v dielach svojich vnútornej súvislosti a dôslednosti. Všeobecne známym číslom zo skladičeb jeho je „Templársky pochod,“ ktorý došiel všeobecnej obľuby, a kláštornia scéna 2. aktu Templárov, patriaca k najzdarilejším prácam Šeborovým. Chyba Šeborova opakuje sa i v druhej opere jeho, „Drahomíre,“ ktorá uviedla sa na javište r. 1867. I tu vidíme tesné nahromadenie krásnych a najrôznejších motívov všeliakých smerov i nedostatok dobre rozváženej umeleckej ekonomie. Roku nasledujúceho napísal „Husitskou nevěstu“ a od tej doby zamĺkol Šebor, vzdialený súc od domoviny jako vojanský kapelník, a prekvapil nás novou skladbou len po tieto dni. O jej

dolu nižšie. Prichodíme k veľmajstrovi českej opery.

Až posiaľ hovorilo sa vo veľkom svete hudbnom len o „hudbe v Čechách,“ ktorá bola považovaná za kópiu všetkých známych smerov, buď vlašského, francúzskeho lebo nemeckého; od času však, kedy napísal Smetana operu „Prodanou nevěstu,“ pozorovali a pozorujú vynikajúci znalci za hranicami neobyčajné to hnutie v českom živote hudbnom s interessom ustavične rastúcim, počínajú hovoriť o „hudbe — českej,“ uznávajú jej originálny, pre evropský západ celkom nový ráz a jej skutočnú cenu umeleckú. A všetko to je zásluhou Smetanovou. Keď v novšej dobe povedomie národnie počalo sa rozlievať mohutnejšími vlnami po všetkých vrstvách spoločnosti národov evropských, pozoroval každý horlivejšie zvláštnosti národnie a medzi nimi tiež národniu pieseň. V nej náhle odkryli bohaté bane národných melodií, z nej počalo brať umenie moderné všetku svoju životnú silu. Vokálna hudba počala hľadať v každom jednotlivom národe svoju oporu v rytmických zvláštnostach reči národnej, a z toho vyvinul sa moderný deklamačný sloh v užšom slúčení hudby so slovom poetickým v umelej piesni a konečne v hudbnom dramate. Z rytmicko-melodických zvláštností ducha reči českej vyvinul sa tedy originálny český smer v hudbe. V Nemecku smer tento zahájil Richard Wagner, v Itálii Verdi, vo Francúzsku Delibes, vo Švédsku Hallstroem, v Rusku Glinka, v Poľsku Moniuszko, v Čechách — Smetana. Žeby Smetana Wagnera bol nasledoval, je výčitka smiešna. Oba majstri v tom sú si príbuzní, že prepracovali sa ku výške moderného umenia hudbného každý na pleciach svojho národa. Čím sa líši povaha národa nemeckého od povahy národa českého, tým sa tiež rozdeľuje hudba Smetanova od hudby Wagnerovej. Mimo to je spôsob, jakým Smetana zachodí s orkestrom, celkom jiný než u tamtoho. Slovom: geniálny, tvorčí duch Smetanov, ktorý v žiadnom obore umenia českého nemá sebe rovného, spojil ducha národnej hudby českej s tvarmi hudby najmodernejšej. R. 1865 1. dec. hrala sa

prvá opera jeho, složená na text Sabinov: „Branibori v Čechách,“ a dosiahla veľkého úspechu. Perlou jej je charakteristická, krásna scéna zbúreného ľudu. Po „Braniboroch“ nasledovala komická spevohra „Prodaná nevěsta“ (text od Sabinov), dávaná prvýraz v júni 1866. Je to práca v národnom i hudobnom ohlade majstrovská. Nové spracovanie, jak ho skladateľ r. 1870 pre Petrohrad urobil, je celému dielu len ku prospechu. Text je dosť zdarilý, keď aj dramaturgovi vo všetkom nevyhovie. Je samostatný, ukončený celok, ktorý nám v jednoduchom veselohernom deji predvádza veľmi šťastne volený a verný obraz zo života dedinského a tým i niekoľko postáv veľmi charakteristických. Smetana idealisoval realistický text spôsobom podivuhodným, vyhnul sa všetkej triviálnosti, nadchnul celok zvláštnym jemným, poetickým, idyllickým pelom, ktorý nás ustavične púta a okúzľuje. Nielen nežné, vážne partie sú takto idealisované, ale i drasticko-komické, vzdelaný vkus skladateľov objavujúce v svetle najskvelejšom. Hudba pri všetkej neodolateľnej komičnosti je ušľachtilá a elegantná; melodie roztomilé a pikantné, nikdy však triviálne. A čo je najväčšou zásluhou opery: jej sbory, ktoré jako rámeč všetky postavy opery v jeden obraz spojujú a svojou bujarou sviežosťou a rozhodným svojím rázom národním skutočne elektrisujú. Prispieva k tomu veľmi tiež znamenitá harmonisácia a charakteristická instrumentácia.

Rok 1867 bol zvlášte plodným na české pôvodné opery. Tak objavily sa „Švédové v Praze“ od Skroupa, v tomto roku prvý raz na javišti. Neudržaly sa však. „Drahomíra“ a „Husitská nevěsta“ Šeborova. Tiež Blodkova veľmi zdarilá operetta „V studni“ (na text Sabinov); táto dobyla si priazne obecenstva a prevodzje sa podnes. Nie menej priaznivý bol opere českej rok 1868. Bendlova záslužná spevohra „Lejla“ (slová od Elišky Krásnohorskej) stretla sa s rozhodným, skvelým výsledkom. Dôkladná theoreticko-praktická skúsenosť hudobná javí sa v „Lejle“ tak v melodicko-harmonickej stránke partitury jako v instrumentácii. Všetok lyrický (tiež v librettě) prevláda nad dramatikou,

tak že celá opera javí sa nám — jako dr. Hostinský veľmi prípadne poznamenáva — sťa veniec zo samých kvetov, ktorý nedostatkom zelenia stáva sa príliš ťažkým.

4. mája 1868 vystúpil Bedrich Smetana so svojou trefou operou: „Dalibor“ (text od Wenziga). Je to prvá česká vážna spevohra skutočne dokonalá. V žiadnej jinej není tak mnoho a tak organicky a dôsledne spracovaných národných živlov hudobných, jako práve v „Daliboru.“ A podivno! Našiel sa niejedon bezhlavý kritik, ktorý vytykal dielu tomu kosmopolitismus alebo „Wagnerianismus,“ že vraj už neide tou cestou jako „Prodaná nevěsta.“ Jako keby tak ťažko bolo uhádnuť, že „Prod. nevěsta“ je opera komická, rázu idyllického, prstonárodného, „Dalibor“ naproti tomu spevohra vážna, tragická, v slohu veľkom. Celá opera nemôže predsa pozostávať zo samých pesničiek, dramatický výraz, hudobná ilustrácia pohnutých, rozvášnených scén vyžaduje jiného spracovania základných motívov, než volný, uchu vždy lahodiaci prúd lyrickej nálady! Všetko to nedorozumenie spôsobila vlastnosť opery, že individualita Smetanova vystupovala tu v nových čiastočne tvaroch. Tak užil skladateľ na pr. t. zv. príznačných motívov (Leitmotive), väčšej voľnosti v ohľadu harmonickom a pestrości orkestrácie. V celku tvorí spevohra táto sprostredkujúci prieťah k ideálu vážnej českej národnej opery, jaký si Smetana sám bol vytvoril a pozdejšie uskutočnil vo svojej „Libuši,“ určenej k otvoreniu veľkého národného divadla.

Od tej doby, čo znamenitá ouvertura ku „Prodanéj nevěstě“ od mnohých hudobníkov pokladaná bola za chaoticky zmotané kľbko rozpútanéj kontrapunktiky a ušľachtilé monology „Jeníkov“ (2. jedn.) a „Marenčin“ (3. jedn.) poslucháča ešte nudily, uplynulo desať rokov. A tu prekvapil nás Smetana darom novým, veľkým. Napísal nám novú komickú operu: „Hubička.“ Libretto k nej složila Eliška Krásnohorská, krásne, úplne podarené: má formu dokonalého dramatu, spevnosť reči a zvučnosť rymu. Jako je ono celistvé, je tiež hudba jako z jednej liatiny. V „Hubičke“ nenachodíme žiadnych čísel pre seba ukončených, žiadnych samostatných sborov, jedno

číslo súvisí s druhým, sbory len vpadajú v ensemble, jedon motív sa vyvinuje z druhého a hlavne situácie majú svoje príznačné motívy, ktoré sa ozvú, kedykoľvek sa vyskytne zpomienka buď výslovná lebo i len v duši tej ktorej osoby. Overtura složená je z hlavných motívov opery a je to majstrovské dielo orkestrálne, rázu čisto národného. A ostatnie čísla! Keby sme chceli vyberať najkrajšie, museli by sme uvádzať jedno za druhým. Či vezmeme majstrovský ensemble: „Už jdou“ abo čarokrásne duetto: „Jsme svoji,“ ktoré nutno počítať k najkrajšiemu čo kedy stvorené bolo, kde rozkošné trioly huslové naznačujú najpodarenej celé rozochvenie a neskonajú tú blaženost oboch milujúcich; či krásnou kontrapunktikou pracovaný ensemble „Aj, hle již hněv,“ alebo prekrásne instrumentovanú balladu „Jeť jasno od červánků;“ či drastický spev Palouckého „Jak jsem to řek“ a tklivú ukolébavku „Letěla bělounká holubička,“ pravý to skvost v poesii i v hudbe, alebo úchvatný spev Lukášov „Já nešťastník;“ či konečne najobľúbenejšie číslo opery, tvoriace pendant ku pôsobivému „Znám jednu dívku“ z „Prodanej nevěsty, „Jen odpros ji, ty bláhový“ a prekrásnu Barčinu ariu „Hlásej, ptáčku, dobrý den“ s majstrovským napodobením hlasu škovránka flautami, lebo efektne finále „Co tu vzdorů malicherných“ — všetko, všetko dojíma svojou neodolateľnou krásou, ktorú citíme jedine tam, kde v tak geniálnom spracovaní triumfy slaví národnia pieseň! Úplný výfah na piano práve vyjde i vyzývame všetky naše hudbymilovné dámy, aby nemeškaly nadobudnúť si tento skvost hudby slovanskej.

Velkolepé tvorenie majstra nášho neochromilo ani nešťastie, ktoré ho stihlo ztratou sluchu, jako kedysi súrodneho mu duchom Beethovena. A jako o tomto, tak i o Smetanovi môžu povedať sa slová, ktoré napísal Wagner vo svojej skizze „Beethoven:“ „Teraz rozumie lesu, potoku, lúke, modrému étheru, veselému množstvu, dušam milencov, spevu vtákov, plynúcim oblakom, hučaniu búrky, lúbeznosti blažene rozochveného kludu.“ Za niekoľko mesiacov po „Hubičke“ prekvapil svet opäť novým dielom, najmodernejšou a

najčeskejšou českou spevohrou, jak napísal o nej dr. Hostinský. Meno jej je „Tajemství.“ Text je zase od Elišky Krásnohorskéj a zase výtečne podarený: lahodný, ušlachtilý verš, šťastne napodobená mluva prostonárodnia, celý rad zaujímavých situácií a živo charakterizovaných postav — to všetko sú znaky ducha básnického a vážnej práce. Moderným živlom v „Tajemství“ je hlavne dokonalé využitkovanie orkestru nie jako nejaký podriadený nástroj sprievodný, ale jako závažného samostatného činiteľa, ktorý zosilovaním nálady plynúcej zo slova básnického asi podobné služby koná dramatu, jako umenie scénické s mimikou. Najčeskejšou operou zaslúži byť nazvaná pre svoju dokonalú deklamáciu českého slova, jako snad nikde inde. Vôbec je tu osnova dejú opäť krásne premyslená, všetky dramatické obraty situácie markantne vytknuté, povahy dôsledne kreslené. Opravdovosťou hudobnej charakteristiky, dokonalosťou hudobného výrazu vyniká Tajemství i nad dokonalú Hubičku. Tu tempické, tam harmonické, inde zase instrumentálne pretvorovanie príznačných motívov, pôsobí opravdovosťou a vernosťou hudobného výrazu, priamo divotvorne. Slovom: je to z prevodzovaných spevohier najdokonalejšia opera Smetanova, svojou stavbou, celou komposíciou i librettom, a v nej priblížil sa Smetana najviac svojmu ideálu, jako posial v žiadnej z tých, ktoré byly uvedené na javište. Kto len raz počul preskvostnú ariu Vítovu: „Z tých sladkých úst“ (Es dur), lebo najznamenitejší bod celého diela, v ňomž vrcholí jednodlitosť a tesná priliehavosť hudby a libretta, veľký dvojspev Víta s Blaženkou (II. jedn.) a hned na to nasledujúci úchvatný ensemble, ozajstne „parálne číslo opery,“ abo obe nadšené arie „Když slyším . . .“ „Ty sladká očka klopiš,“ najohnivejšie to vyznanie lásky, jaké k nám kedy z javište zavznievalo, alebo konečne prerozkošnú, prekrásnu, lahodou slovenských piesní predchnutú pieseň Blaženkinu (III. jedn.) „Což ta voda z výše strání padá, padá, padá . . .“ pendant to k ukolébavke z „Hubičky“ v Čechách už znárodnelej — kto len jedinký raz to všetko počul, tomu nikdy nevyhynú zvuky tie z mysle

a nátra. Majster, ktorý také zvuky ľudí z duše svojej, nepotrebuje dbať žiadnych jedovatých ústipkov ani našej ani cudzej pokútnej kritiky, ktoré teraz už skrovne síce, ale predsa kde — tu — zaznievajú. Nesmrteľné myšlienky Gluckove, Mozartove, Beethovenove, Webrove dlho čakaly na uznanie, ale predsa sa jim ho skvele dostalo. A kde sú jich hanobitelia? Ani kohút po nich nezakykyrika?

Súčasne s „Tajemstvom“ objavily sa na javišti novo spracované „Dve vdovy“ (na text Jünglov) genu salónneho, konveršacného. Je to elegantná, prepracovaná, geniálna kompozícia; ušľachtilá v každom ohľade a preniknutá ostro vyvinutou, samostatnou individuálnosťou Smetanovou. A tým by sme boli hotoví s veľkým týmto majstrom ohľadom opery. Vidíme ho tvorcom českého moderného slohu hudobného v opere komickej, vážnej i konveršacnej, jaký zostane vzorom všetkým nám i budúcim.

S ostatnými sme veľmi rýchle hotoví: kráčajú všetci za veľkým majstrom, a ktorí nekráčajú, tí nevyvíkajú v svojom kosmopolitickom eklekticizme. Na prvom mieste medzi nimi vyniká Ant. Dvořák operami: „Kráľ a uhľák“, „Vanda“, práca uzavrených foriem veľkej opery efektnej stavby a najnovšie operou „Šelma sedlák“, ktorá ukazuje celé jeho polyfonné, symfonické myslenie hudobné a vynachodivosť ohľadom melodických motívov, harmonických a instrumentálnych bariev. Dvořákovu hlavnú pôsobenie je v hudbe instrumentálnej, sláva jeho v obore tom je teraz už svetová; jako Smetana je tvorcom českej národnej hudby dramatickej, tak je Dvořák zakladateľom a hlavným pestovateľom českej hudby komornej.

Romantik Bendl napísal po „Lejle“ ešte opery: „Pan Franc“, „Čarovný kvet“, „Černohorci“, burlesku „Indická princezna“ a j. v., z nichž ani jedna nedosiahla výšky, na ktorej stojí jeho „Lejla.“ V najnovšom čase umlknul.

Fibich, vzácny talent a výtečný umelec,

je vzdelania v hudbe rýdzo evropského a tým smerom nesú sa i jeho plody. Napísal vážnu spevohru „Blaník“, „Bukovín“ a jiné práce v iných oboroch, o nichž pojednáme opäť budúce.

Rozkošný, operami: „Pytláci“, „Záviš“, „Svatojanské proudy“, „Mikuláš“ atd. patrí do radu tých, ktorí touto „svetovou“ hudbou v Slovanstve nevyvíkajú nikdy. Je to cudzí kvet ceny veľmi nejstej, nám nepatrí. To samé platí o Pivodovi, Hřimalom a celej tej legii eklektikov a napodobovateľov.

Zbýva nám ešte Šebor. Vrátil sa po tieto dni do domoviny a priniesol nám so sebou novú operu, „Zmařenou svadbu.“ Slová k nej písala mu dcéra Riegrova, bohužiaľ bez znalosti požiadaviek básnických, a keď sa i úprimne tešíme návratu hudobníka a skladateľa tak znamenite nadaného, nemôžeme zatajiť, že najnovšia práca jeho má mnoho závažných chýb. Je zjavno, že nutil sa do spôsobu tvorby veľkého Smetany, tak že „Zmařená svadba“ stojí na pr. k „Husitskej neveste“ jeho v najkrajnejšom extréme. V novej práci tej zjavno, že nestojí Šebor na výške modernej opernej tvorby: každé číslo opery, ktoré má predsa so všetkými druhými tvoriť organický celok, je jakosi samo pre seba, nerobí dojem, jako čiastka veľkej jednotnej skladby, a celá opera v 3 dejstvách mohla by sa nazvať skôr nejakým vaudvilleom, veselohrou so spevami.

Sme u konca. A nemáme pri príležitosti tejto vrúnejšieho želania, než aby vzdelané, horlivé obecnstvo slovenské výdatnejšie obrátilo zreteľ svoj k utešeným plodom ducha, ktoré sme tu spomenuli. Utuží tým opäť pásku medzi dvoma bratmi a pozná, k akej výške nesie sa to obrovský slovanský tvorčí duch. To plní hrdosťou a pýchou. A tej nám teraz najviac treba voči našim katom.

J. V.

Literatúra a umenie.

Príhlas a vyzvanie.

Spevy slovenské pre svoju pôvodnosť, často až do nepamäti siahajúcu starobyľnosť a vysokú

hudobnú cenu zaslúžene vzbudily pozornosť, oceňovanie a obdivovanie u každého, kto mal príležitosť jich aspoň čiastočne poznať.

A tento hudebný poklad slovenský, ba poklad celého Slovanstva, je dosavad akokoľvek tie zakliate poklady v našich povestách pre vlastný a cudzí svet bez všetkého úžitku, lebo je pred svetom ukrytý.

Len kedy nekedy, hneď tu, hneď zase tam podtkne sa niekto cudzí viac náhodou ako úmyslom na otvorenom poli o niečo. Keď sa tomu niečomu lepšie prizre, s podivením vidí, že je to akoby zahodená, či ztratená, a či len tak na verinboha nadarená perla, diamanť. Zodvilne to, vezme, a — ak je priateľ, povie: túto perlu, tento diamanť našiel som tam a tam, to je plod tej a tej plodivej a tvorivej sily; ale, akže je nepriateľ, — tuho zamľčí, kde to našiel a povie: to je moje, to je poklad z mojej bane!

A domáci? lebo nestarajú sa o svoje poklady, alebo, keď sa len pojedine chytia do diela, nevládu zložiť prácu a obet, ktorú podujali.

To je osud slovenských spevov!

A práve preto nie ďaleké je nebezpečenstvo, že poklad ten, ktorý spočíva v našich prstonárodných spevoch, nenajde-li sa skoro spôsob zachrániť ho, čo sa dotýče celku, prepadne sa do prepasti zabudnutia samého vlastníka, a jednotlivé, sem tam pochytené perly a diamanťy pokradnú na cudzie krásy a drahocennosti lakotní dobrodruzi a hladní lakomci. —

Niekoľko o zachránenie a odkrytie svetu — avšak pod výveskou pravého vlastníka — národných pokladov ľudu slovenského starostlivo zaujatých mužov slovenských usnieslo sa na tom, že ponevác je svrchovaný čas zachrániť spevy slovenské pred zabudnutím, poptutím a odcudzením,

„Spevy Slovenské“

stoj čo stoj *tlačou vydané byť majú*. — A keďže sa dosavadnými skroamými pokusmi dosvedčilo, že k takému obširnému a nákladnému podniku sily žiadneho slovenského jednotlivca nestačia; a keď k podobnému podujatiu povolného národného ústavu niet: uzavreli, zaujať sa za podujatie toto spojenými silami, a s prevedením celého podujatia poverili podpísané poverenie.

Následkom toho obracajú sa nižepodpísani ku ct. obecnstvu slovenskému s týmto prihlasom, potažne vyzvaním a porúčajú ho bedlivej, účinlivej pozornosti, lebo veď *nikto druhý* na svete nemá *práva*, ale ani *povinnosti*, *len obecnstvo slovenské*, postarať sa o zachránenie najdrahších pokladov ducha národa svojho, a predložiť jich k požitiu a na odív celému svetu.

Cieľ podujatia vo všeobecnosti označený je: *sosbierať a tlačou vydať, nakoľko len možno, čím najobširnejšiu sbierku slovenských i s jich potažnými pesňami*.

K dosiahnutiu tohoto cieľa vyvinúť treba Slovákom činnosť v dvojakom smere, a sice: na sosbieranie spevov slovenských s jich

potažnými pesňami, a na sosbieranie k vydaniu celej očakávanej zásoby dostatočnej peňažitej základiny. Jedno sbieranie a sosbieranie je práve také vážne a potrebné, ako druhé, lebo len od dostatočnosti obojeho závisí darenie a vydarenie sa podujatia.

Čo sa dotýče základiny, aby každý, kto cíti v sebe ochotu a povinnosť robiť a obetovať, mal pred očima približiteľnú mieru, ktorej domáhať sa má, poznamenávame, že ponevác obyčajným predávaním vydaného diela, podľa dosavadnej zkušnosti, takého valného a bystrého odbytu očakávať nemožno, aký by k dareniu sa podujatia bol potrebný, neomylné treba sosbierať základinu, a sice podľa predbežného vypočítania tisíc zlatých.

Základina táto slúžiť bude jedine a výlučne podujatiu tomuto, t. j. sosbieraniu a vydaniu tlačou slovenských spevov s jich patričnými pesňami. Preto bude táto základina i celkom pre seba a oddelene od akýchkoľvek iných peňazí vkladaná do účastinárskej sporiteľne v Turč. Sv. Martine, a celkom oddelene zavedovať ňou bude, pri dozorstve podpísaného poverenia, p. Ondrej Halaša, pokladník poverenia.

Jej príjmy zaležáť budú v prvom rade a hlavne z dobrovoľných obeti a príspevkov: z úrokov svojich vlastných; a z peňazí za vytlačenie spevy slovenské utŕžených.

Naproti tomu výdavky vynaložia sa na sosbieranie, prípravenie do tlače, vytlačenie a úplné vyhotovenie „Spevov Slovenských“ a rozposielanie vyhotovených.

Po završení diela podpísané poverenie rozhodne, k akému podobnému podujatiu vynaložiť sa má zvyšujúca sa asnaď hotovizeň tejto základiny.

Darcovia väčších menších príspevkov pre túto základinu dostanú toľko sošitov vytlačených „Spevov Slovenských“ bezplatne, kolkých krámska cena vyrovná sa jich skutočne a vopred složenému príspevku.

Dotýčne sbierania spevov poznamenávame nasledujúce:

1. Pod spevami slovenskými rozumieme všetky — nie cirkevné — prstonárodné nápevy prstonárodných pesní slovenských, spevy pri prstonárodných dramatických (ku pr. Betlehem) alebo spoločenských hrách, ba i len všelijaké recitatívy pri rozličných príležitostiach, zábavách a hrách, prácach a výkonoch užívané od dospelých a detí.

2. Žiada sa, aby sbieraním zásoba spevov ľudu slovenského, kdekoľvek on býva, podľa možnosti, čím najhojnejšie bola vyčerpaná. A tak netreba brať ohľad len na spevy významnejšie, ktorým ovšem venovaná byť má poprednia pozornosť a bedlivosť; ale sbierať treba všetky spevy, ktoré sa nadaria a sú slovenské. *Memorite obzvláštnu*

pozornosť obrátiť treba na kraje, od hluku sečského a miešania sa ľudí rozličných národností v prirodzenom zátiší ukryté a v pôvodnosti svojej nemýlené ani nepopsuté: tam je i bohatosť i pôvodnosť spevov najväčšia.

3. Spevy napísané byť majú do nôt len v jednom hlase, tak, ako jich ľud spieva, teda celkom jednoducho, ale celkom verne. Jestli žeby poťažne na dajeden nápev boli čiastočné premeny v úžitku, i tie naznačiť treba všetky.

4. Ku každému nápevu nech bude pridaná i poťažná, ale tomuže nápevu vlastná a nie ľubovoľne podstrčená pieseň, alebo text, a síce prvý verš pod nôtý nápevu, a druhé verše — jestli jich je viac — osobytne. V tomto ohľade najprimeranejšie bude pokračovať tak: že patričný sberateľ napíše nápevy radom, každý nápev opatrí bežiacim číslom v aritmetickom poriadku, pod každý nápev podpíše prvý verš poťažnej piesne, a na osobytnom papieri, alebo v osobytnom sväzku popíše všetky piesne v jich úplnosti, takým číslovým poriadkom, v akom nasledujú nápevy jedon za druhým, a — rozumie sa samo sebou — že, zajedno, každá pieseň bude opatrená číslom, a zadruhé, že to číslo bude to isté, ktorým je označený v nótach patričný nápev piesne.

5. Pri tomto prvom sbieraní a pripravovaní pod tlač takého veľkého materialu so značným opozdením a s pomerne veľkou prácou redaktora bolo by spojené podujatie toto, keby spevy mali byť akokoľvek roztriedované. Ťažkosť v tomto ohľade spočíva i v tom, že pred úplným sbsieraním a poznaním materialu ťažko určiť základ roztriedenia. Preto v tomto vydaní podávať sa budú spevy slovenské bez roztriedenia. Ale aby budúcu roztriedeniu pripravila sa možnosť, a i z iných ohľadov žiada sa od sberateľov, aby pri každom nápeve udali: v ktorom vidieku, alebo i v ktorej obci ho spievajú, pri akej príležitosti a zaneprázdnení, ku pr. pri svadbe, krstení, žatve,

hrabacke, na priádkach atď. a potom tiež i pri ktorom oddiele patričnej príležitosti alebo práce; podobne tiež za ktorého povolania ľud pokladá sa patričný nápev (ku pr. študentská, vojenská, drotárska, pltniecka atď.). — Spevy hier označené byť majú ako „hry.“ a hry náležite opísané s podaním úplného textu.

6. Sberatelia spevov dostanú ako odmenu, podľa rozsiahlosti, upotrebitelnosti a významnosti svojich zbierok jedon alebo viac výtiskov vytlačeného diela, a posielat sa jim budú franco vo sväzkoch, tak ako sväzky sa dohotovia.

Sbieranie i spevov i peňažitých príspevkov pre patričnú základinu započat sa má hneď, a zbierky, či už teraz hotové, či len sbsierať sa majúce prosíme predbežne do konca tohto roku, a potom z času na čas, avšak bez preťahovania, posielat predsedovi podpísaného povereníctva.

I tak bez sporenia ďalších rečí vyzývame etené obecnosť slovenské i vo všeobecnosti, i každého národu svojmu verne a činne oddaného Slováka, aby zaujali sa tejto predôležitej záležitosti celou horlivou ochotnosťou, vytrvalou pričlnivosťou a rodu vďačnou obetivosťou, jedni sbieraním a prácou, druhí obetovaním, a zase druhí obojím, každý podľa miery prostriedkov, okolností, v akých žije, a nadovšetko podľa svojej ochotnej vôle, lebo dávno a všade zkúsená vec je, že nie ten dá, kto má, ale kto chce, — a nie ten robí, kto zná a môže, ale zase len kto chce.

Uvidíme, koľko kto urobí a koľko kto dá, lebo i jedno i druhé uvereňovať sa bude v „Nár. Novinách, výjmúe, žeby to niekto mať nechcel.

V Turč. Sv. Martine, 20. nov. 1879.

Povereníctvo pre sbieranie a vydanie

„Spevov Slovenských:“

Jan Francisci, predseda. Pavel Mudroň, člen. Ondrej Halaša, pokladník. Jan Kadavý, poriadateľ „Spevov Slovenských.“

Príhlas k et. obecenstvu.

S budúim číslom zakončíme bežný ročník „Orla.“ Vyzývame k čím najskoršiemu prihláseniu sa s predplatkami na nasledujúci XI. ročník.

Ku tomuto číslu priložené sú červené karôtky všetkým tým et. odberateľom, ktorých predplatky alebo radšej doplatky dosiaľ neobdržali sme. Odporúčame jich laskavému uváženiu a prosíme, aby nám i s budúročným predplatkom do konca bežiaceho roku zaslané boli.

V Turč. Sv. Martine, 28. nov. 1879.

Administrácia „Orla.“

OBSAH: Sestra kokečka. Obrazy zo života. (Dokončenie.) Fr. Jančík. — Oblaky. (Pokračovanie.) — Nihilismus. Povest. Podáva Samo Samovič. (Pokračovanie.) — Had. O. Bella. — Drobné kvietky. O. Bella. — Trnistá cesta života. Povedka. — Příkladný panovník. Sdramatisovaná povest arabská vo dvoch jednaniach. (Dokončenie.) Liptovín. — Anthropologické úvahy, alebo človek uvažovaný v jednote tela s duchom, so zvláštnym ohľadom na jeho určiteľnosť kroz prírodu. Dľa Karola Rozenkranza a v tomto odseku i dľa K. V. Zapa a jiných podáva Pavel Hečko. (Dokončenie.) — Listy z Čiech. J. V. — Literatúra a umenie.

Predplaca sa u redakcie a administrácie v Turč. Sv. Martine:

Celoročne 4 zl., polročne 2 zl. 10 kr. r. č. — „Orol“ vychádza v sošitoch, 4 hárky silných, dva posledného každého mesiaca.

Tlačou knižtlačiarkeho účastnarskeho spolku v Turč. Sv. Martine.